

BİZANS'IN BÜYÜK ROMA'YI YENİDEN KURMA İDEALİ VE İTALYA-SİCİLYA SİYASETİ

The Politics of Italy-Sicily and the Ideal of Byzantine About Re-Establishment the Great Rome

Seyhun ŞAHİN

ÖZET

Bizans İmparatorluğu'nda gerek halk gerekse de imparatorlar kendilerini Büyük Roma'nın mirasçıları olarak kabul etmişlerdi. Bu nedenle Büyük Roma'yı tekrar canlandırmak ve eski gücüne kavuşturma fikrine daima inandılar.

Bizans İmparatorları, İtalya ve Sicilya'yı elde tutup bu topraklar üzerindeki egemenliklerini genişleterek Büyük Roma'yı yeniden canlandırarak eski günlerine döndürmek istiyorlardı. Büyük Roma'nın merkezi olması nedeniyle İtalya'ya sahip olmak hem madden hem de manevi açıdan Bizans için önemliydi. Diğer taraftan Bizans İmparatorları, İtalya'ya egemen olabilmek için öncelikle Sicilya'ya egemen olmak gerektiğinin de farkındaydılar. Kısacası Bizans için Büyük Roma'yı canlandırmanın yolu İtalya ve Sicilya'ya egemen olmaktan geçiyordu.

Anahtar Kelimeler: Bizans, İtalya, Sicilya, Büyük Roma

ABSTRACT

Both the public and the emperors in the Byzantine Empire, had accepted themselves as heirs of the Great Roman Empire. Because they believed the idea they would to revive the Great Roman Empire and the ideal about it would be powerful as old days.

The Byzantine emperors aimed to have the Italy and Sicily territory. So, they would to revive the Great Roman Empire and so, it would return to its old days. Having the Italy territory is most important for Byzantine Empire because Italy had importance both spiritual and material perspective. On the other hand, the emperors knew that they had to firstly reign Sicily island to reign Italy territory. Namely, Byzantine Empire had to conquer Italy and Sicily to revive the Great Roman Empire.

Key Words: Byzantine Empire, Italy, Sicily, the Great Roman Empire.

Bizans, barbar olarak nitelendirilen kavimlerin yani Germanlerin egemenliği ile ömrü son bulan "Büyük Roma" İmparatorluğunun ardından, onun doğal mirasçısı durumuna gelmiş oluyordu. Üstelik Bizans'ın yani Doğu Roma'nın bu iddiası asılsız da değildi. Her ne kadar Doğu Roma, Batı'dakinden karakteristik olarak farklılar arz etse de "Romalılık" kavramına ondan daha yakın bir başka devlet de mevcut değildi. Bu

gerçeklik hem Bizans hem de bizler için bu konudaki tartışmalara karşı söylenecek ilk tespitlerin başında gelmektedir.

Bizans, kendine ait olarak hissettiği bu mirasa sahip çıkmaktan başka Büyük Roma İmparatorluğu'nu yeniden canlandırmayı da düşünüyordu. Bu amacı doğrultusunda İtalya topraklarını ele geçirmekten ve oralarda kalıcı olmaktan başka çaresi de yoktu. Bu nedenle de İtalya sınırlarına giriş yapacağı ve o bölgede kalıcı olmasına yardımcı olacak önemli bir de üsse ihtiyacı vardı ki bu ihtiyacı karşılayacak yer ise Sicilya Adası olacaktı. Bizans bu ada üzerinden hareketle güney İtalya'da varlığını bir süreliğine olsa da korumayı başardı.

Bizans'ın Sicilya ve İtalya üzerindeki serüvenin başlamasına, Bizans'ın sahip olduğu enerjiden ziyade zayıflamış bir İtalya coğrafyasının askeri ve siyasi yetersizliği neden olmuştur. Buradan hareketle bir zamanlar Büyük Roma'nın eyaletlerinden biri olan Sicilya, içinde bulunduğu durumdan yararlanarak İtalya coğrafyası üzerinde izleyeceği politika ve stratejiyi ortaya koymuş oldu. 6. yüzyıl başlarından itibaren Sicilya adası üzerindeki Vandalları sürekli bir tehdit olarak karşılarında bulan Ostrogotlar, Vandallara karşı Afrika topraklarında mücadele veren Bizans'a yani Doğu Roma'ya, Sicilya topraklarını bir üs olarak kullanma şansını verdi¹. Bizans'ın meşhur komutanı Belisarios, ordusuna ve devletine sunulan fırsatın farkına varmakta gecikmedi. Bu komutan, Sicilya'nın hem İtalya hem de Afrika kıyılarını kontrol altına almak için ne kadar önemli bir stratejik nokta olduğunu kavrayarak, Ostrogotlar'a karşı hem yerli halkın negatif tutumundan hem de Gotlar arasındaki çekişmeden yararlanarak Catana önünde donanmasıyla ortaya çıktı ve buradan Ada'ya çıkarma yaptı².

Sicilya ve İtalya'daki Gotlar'a karşı mücadeleye girişme kararını almak Bizanslı Justinina'a (527-565) nasip oldu. Büyük Roma'nın düşüşüyle birlikte bu büyük mirasın sahibi olarak da zaten Bizans (Doğu Roma), kabul olunuyordu. Kaldı ki, Büyük Roma'dan geriye kalan bakiyeler de bundan pek farklı düşüncede değillerdi. Bu nedenle Justinian, "*İtalyamızı zorla işgal etmiş olan Gotlar bu memleketi bize geri vermekten kaçınıyorlar.*" diyerek, Sicilya ile İtalya'yı Gotlardan arındırmak niyetinde olduğunu vurguluyordu³. Justinian'ın komutuyla Belisarios'un, Sicilya'ya yapmış olduğu çıkarma neticesinde ortalık bir anda yangın yerine döndü. Bu çetin

¹ Fikret İşıltan, "Sicilya", *İA, MEB*, c. 10, İstanbul, 1988, s. 590.

² Edward Gibbon, *Bizans Tarihi*, (Çev. Çiğilası Baltacıgil), İstanbul, s. 145.

³ A. A. Vasiliev, *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, c. I, (Çev. A. M. Mansel), Ankara, 1943, s. 169.

mücadele 549-551 yılları arasında devam etti. Bu esnada Belisarios, Syracuse'ye gösterişli bir giriş yaparak Sicilya'yı Bizans'a bağlamayı başardı⁴. Böylece Sicilya, 552'de Bizans'ın "Thema"larından biri oldu⁵. Bizans için Sicilya, başta askeri ve siyasi olmak üzere "Büyük Roma"yı canlandırmak adına çok önemli bir noktaydı.

Belisarios'un asıl hedefi İtalya idi. Sicilya'yı buraya yapacağı seferlerin üssü haline getirerek hemen İtalya üzerine yürüdü. Sicilya'da yendiği Gotları İtalya'da da yenip, burayı da tıpkı Sicilya gibi Bizans'a bağlamak istiyordu⁶. Belisarios, İtalya'da, Roma'ya kadar ilerlemeyi başardıysa da yıpranan ordusu ve yeni takviye kuvvetlere olan ihtiyacı nedeniyle kazandığı bazı topraklardan geri çekilmek zorunda kaldı. Bu yerler, tekrar Gotların eline geçti. Bunun neticesinde Justinian tarafından geri çağrılan Belisarios'un yerine Narses, komutan olarak atandı. Belisarios'un başlatmış olduğu bu işi Narses tamamladı. 554'te İtalya, Dalmaçya ve Sicilya; Bizans idaresi altına alınmış ve tekrar birliktelikleri sağlanmıştı⁷.

Bu tarihten sonra Sicilya uzunca bir süre Bizans'ın bir eyaleti olmaya devam etti. Sicilya, Bizans'ın batıya hükmünün böylece de bilinen tüm dünya için de Büyük Roma'nın devam ettirilme gayretinin bir sembolü olarak elde tutuluyordu. Sanki her şey Sicilya ile başlayacak ve onunla bitecek gibiydi.

İtalya ve Sicilya, Bizans için vazgeçilmezliklerini uzun yıllar boyunca korudular. Hatta Sicilya, Bizans'ın kısa süreli de olsa yönetim merkezi dahi oldu. Fakat Bizans'ı ne iç çekişmeler ne de dış tehditler rahat bırakacak gibi değildi. Bizans'ın izlediği batıdaki politikası da, doğudaki düşmanları olan Müslümanlar tarafından kısa süre sonra tehdit altına girdi.

Sicilya, kısa süreli de olsa Müslüman-Arapların hızlı ilerleyişiyle daha 652'de tanıştı⁸. Hz. Osman döneminde Şam valisi olan Muaviye'nin ilk İslam donanmasını oluşturmasının ardından Kıbrıs ve sonra da Rodos'a akınlar düzenlendi. Bu seferler sonucunda da Kıbrıs, Müslümanlar tarafından ele geçirildi⁹. Bu olay, Bizans'ta olduğu gibi tüm Akdeniz'de de beklenmedik bir zaferdi. Ancak Akdeniz'deki bu fetihlerin arkası da

⁴ Gibbon, *a.g.e.*, s. 145.

⁵ Mahmut Şakiroğlu, "Sicilya", *İA, TDV*, c. 37, İstanbul, 2009, s. 138.

⁶ Gibbon, *a.g.e.*, s. 146.

⁷ Vasiliev, *a.g.e.*, s. 174; Işıltan, *a.g.m.*, s. 590.

⁸ el-Belazurî, Ahmet b. Yahya b. Cabir b. Davud, *Fütuhu'l-Buldân*, (Çev. Mustafa Fayda), Ankara, 1999, s. 337. Ayrıca bkz. Işıltan, *a.g.m.*, s. 591; Şakiroğlu, *a.g.m.*, s. 138.

⁹ Seyhun Şahin, "VI. ve VII. Yüzyıllarda Kıbrıs", (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ, 2006, s. 72.

gelecekti. Nihayet tüm Akdeniz'de Bizans'a meydan okuyan Müslüman-Araplar, İmparatora karşı isyan etmiş olan Ravenna Excarh'ı Olimpios'un da teşvikiyle Sicilya'ya ilk çıkarmayı yaptılar. Daha çok bir keşif ve yağma amacını taşıyan bu seferin başında Muaviye b. Hudeyc el-Kindî bulunuyordu. Kaynaklarda Sicilya'ya yapılan bu ilk seferi onun gerçekleştirmiş olduğu söylenir¹⁰. Bu tarihten sonra Sicilya'ya sürekli olarak Müslüman-Arapların saldırıları ve en nihayetinde adanın fethi gerçekleşecektir.

Bu sıralarda Bizans için işler pek de yolunda gitmiyordu. Büyük Roma'nın mirasına sahip çıkıma düşüncesinin yerini imparatorluğu hem siyasi hem de manevi açıdan koruyabilmek için büyük çaba sarfediliyordu. İmparator Constans, da birçok cephede harcamış olduğu beyhude çabalarının yanına zorbalığını da ekleyerek hem hükümetin hem de halkın sevgi ve desteğini kaybetmişti¹¹. Constans, 663 yılında İmparatorluğun batıdaki topraklarını ziyaret etmek amacıyla Constantinople'den ayrıldı. Selanik, Napoli derken Büyük Roma'nın düşüşünden sonra Roma'ya ayak basan ilk imparator oldu. Ancak bu seyahat bir haftadan biraz fazla süren bir ziyaretten öteye geçemedi¹².

İmparator ise saltanat merkezine geri dönmeyi düşünmüyordu. Bu nedenle Roma'dan Napoli'ye ve oradan da Müslüman-Arapların saldırısına uğramış olan Sicilya'ya geçti ve Syracuse'ye yerleşti. Theophanes, İmparatorun Constantinople'yi terk edip 663'te Sicilya'daki Syracuse'ye gelerek İmparatorluk başkentini de buraya taşımak istediğini yazar¹³. İmparator, hem kendi hem de eşi ve çocuklarının can güvenliğinden endişe etmiş olacak ki, onları da Sicilya'ya davet etti. Ancak başkentteki devlet adamları ve halk bu gidişi kabul etmediler ve bu davetleri de engellediler. İmparator'un giderek artan despotluğu, kısa sürede kendine Sicilya'da da düşman edindirmekte yardımcı oldu. 668'de kendi yardımcılarında biri tarafından Syracuse'de hamamda bir suikast sonucu öldürüldü¹⁴. Bu suikasta birçok soylu ailenin fertleri de katılmıştı. Bunlardan biri, Syracuse'deki ordu tarafından hemen imparator ilan edilen Mezezios idi. Suikastın ardından Sicilya'da bir isyan baş gösterdi. Theophanes, her ne kadar bu isyanı bastırıp

¹⁰ el-Belazurî, *a.g.e.*, s. 337; İbn Haldun, *Mukaddime*, c. I, (Çev. Zeki Kadiri Urgan), İstanbul 1989, s. 646.

¹¹ Vasiliev, *a.g.e.*, s. 279.

¹² Georg Ostrogorsky, *Bizans Devleti Tarihi*, (Çev. Fikret Işıltan), Ankara, 2011, s. 114.

¹³ Theophanes, *The Chronicle of Theophanes*, (Translated by H. Turtledove), Philadelphia, 1982, s. 47.

¹⁴ Theophanes, *a.g.e.*, s. 50-51; Vasiliev, *a.g.e.*, s. 280; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 114; Işıltan, *a.g.m.*, s. 591.

babası Constans'ın intikamını alan kişinin oğlu Constatinos olduğunu söylese de, aslında bu olaya hemen müdahale eden, Mezezius başta olmak üzere olaya karışanları idam edip isyanı bastıran kişinin Ravenna valisi olduğu bir gerçektir¹⁵. Anılan suikasttan sonra oğlu Constantinos IV adıyla yeni imparator oldu ve imparatorluk tahtına Constantinople'de oturarak saltanat merkezinin değişimine bu şekilde son noktayı koymuş oldu.

Kıbrıs'ta elde edilen zafer sonrası İslam donanması, Akdeniz'i dolaşarak Sicilya önlerinde belirmeye başladı. 652 yılında Suriye limanlarından 200 parça gemiden oluşan bir İslam donanma kuvveti, rotası Sicilya olmak üzere demir aldı¹⁶. el-Belâzurî ve İbn Haldun, bu donanmanın başında bulunan komutanın adını Muaviye b. Hudeyc el-Kindî olarak verir¹⁷. İslam donanması, Sicilya Adası'na ulaştığında onları Bizans'a karşı isyan edip Sicilya'ya geçen Ravenna Exarhı Olympios karşıladı¹⁸. Müslüman-Arapların bu donanma kuvvetinin Adayı ele geçirecek güçte olmadığı, filoyu oluşturan gemi sayısından da anlaşılıyor. Olympios ve ordusunun da yardımıyla daha çok Ada'da yağma ve ganimet toplama işleriyle meşgul oldular. Arkasından asi Bizans Valisi Olympios'un, ordusunda beliren bulaşıcı hastalık neticesinde ölümü ve Müslüman-Arapların güçlerinin sınırlı olması nedeniyle elde ettikleri ganimet ve kölelerle Müslümanlar geri döndüler¹⁹.

Müslüman-Arapların, Sicilya üzerine sefer düzenlemek için bekledikleri fırsat İmparator Constans II.'nin bir suikast ile Sicilya'da öldürülmesi sonucu ortaya çıkan kargaşa esnasında oldu. Daha önce Bizans'ın bu kibirli İmparatoru'nun Sicilya'daki durumunu ve bir suikast sonucu öldürülmesini anlatmıştık. Müslüman-Araplar bu fırsatı hiç beklemeden iyi bir şekilde değerlendirdiler. Emevi saltanının kurucusu ve ilk halifesi olan Muaviye b. Ebî Süfyân'ın talimatıyla düzenlenen seferde donanmanın komutanı bu kez

¹⁵ Bk. Theophanes, *a.g.e.*, s. 50-51; Vasiliev, *a.g.e.*, s. 280; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 114-115.

¹⁶ el-Belazûrî, *a.g.e.*, s. 337; Michele Amari, *a.g.e.*, vol. 1, Catania, 1933, s. 195; Aziz Ahmad, *A History of Islamic Sicily*, Edinburg, 1975, s. 2; Işiltan, *a.g.m.*, s. 591; Şakiroğlu, *a.g.m.*, s. 138; A.H. Miranda, "The Iberian peninsula and Sicily", *The Cambridge History Of İslam*, vol. 2.A., Cambridge, 2008, s. 432.

¹⁷ el-Belazûrî, *a.g.e.*, s. 337; İbn Haldun, *a.g.e.*, c. I, s. 646.

¹⁸ Olympios'un Müslümanları karşılaması tesadüf müdür yoksa değil midir? Akılları karıştıran bir soru olarak karşımızda duruyor. Olympios'un isyan ettikten sonra Sicilya'ya gelmesi ve arkasından da Muaviye'nin Sicilya üzerine bir donanma göndermesi bize göre pek de tesadüf değildir. Belki de Muaviye, bu asi idareciden kendisini bu sefere teşvik eden bir haber almıştı. Böyle bir haber üzerine bu seferin düzenlenmiş olması da ihtimal dâhilindedir.

¹⁹ Işiltan, *a.g.m.*, s. 591; R. Archibald, *Naval Trade and Power*, New Jersey, 1951, s. 56; Ahmad, *a.g.e.*, s. 2; Moreno, *a.g.m.*, s. 170.

Mısır valisi Abdullah b. Kays b. Mahled ed-Dızekî idi. Bu sefer de ilkinden farklı olmadı. Ada'ya çıkan Müslüman-Araplar, şehirleri yağmalayarak birçok değerli süs eşyası, köle ve ganimet elde etmeyi başardılar²⁰. el-Belâzurî, bu ganimetler arasında çok değerli mücevherle süslü altın ve gümüş heykellerden söz ettiği gibi, bütün bu ganimet eşyasının satılmak üzere bizzat Muaviye tarafından Basra'ya ve Hint diyarına gönderildiğini de aktarmaktadır²¹. Bunların dışında seferlerde ele geçirilen esirlerden bir kısmının Dımaşk'ta (Şam) iskan edildiğini de öğrenmekteyiz²².

Müslüman-Arapların Sicilya üzerine yaptıkları yağma ve saldırıları 9. yüzyıla kadar devam etti. Bu durum, artık Sicilya için de Müslüman-Araplar için de alışlagelmiş bir olay haline gelmişti. Müslüman-Araplar için bu yağmalar her şeyden önce sade bir korsanlık faaliyetinden öte bir şeydi. Aslında bu saldırılar veya fetih hareketi bir cihat ruhunu taşımaktaydı. Bu esnada gayr-ı Müslimlere ve onların topraklarına yönelik saldırılar “gaza” bu mücadelede katılanlar da “gazi” olarak nitelendiriliyordu²³. Ancak Müslüman-Araplar Sicilya'yı ne kadar arzularsa arzulasin, Bizans için Sicilya, vazgeçilmezliğini koruyordu. Zira Sicilya adası, batı Akdeniz'de Bizans'ın varlığı ve bekası anlamına geliyordu. Burası aynı zamanda kuzey Afrika'daki Müslüman-Arap ilerleyişi karşısında bir üs olarak elde tutulması gereken stratejik bir noktayı temsil ediyordu²⁴.

Bizans imparatoru II. Michael'in saltanatı döneminde 826 yılında Bizans'ın Sicilya'daki donanma komutanı olan Euphemios, İmparatorun kendini görevden azlettiğini ve merkezden gönderdiği Constantine Souda adında bir komutan tarafından tutuklanacağını öğrenince isyan edip kendisini Sicilya'da imparator ilan etti. Constantine Souda İmparator'un görevlendirmesiyle Sicilya'nın yeni valisi olacaktı. Euphemios, Syracuse'yi ele geçirdi. Ancak kendi adamlarından biri olan Balata'nın ihaneti nedeniyle

²⁰ Işıltan, *a.g.m.*, s. 591; Archibald, *a.g.e.*, s. 56; Ahmad, *a.g.e.*, s. 2; Şakiroğlu, *a.g.m.*, s. 138.

²¹ el-Belâzurî, *a.g.e.*, s. 337-338; Martino Mario Moreno, “Sicilya'da Müslümanlar”, (Çev. Abdulhalik Bakır-Aydın Çelik), *Orta-Doğu Araştırmaları Dergisi*, Ocak-2007, c. V, s. 1, Elazığ, 2007, s. 170.

²² Theophanes, *a.g.e.*, s. 47; Moreno, *a.g.e.*, s. 171; Moreno, Theophanes'i kaynak göstererek 670'de gerçekleşen saldırının ardından Sicilya'dan getirilen esirlerin, Şam'a yerleştirildiğini ifade ediyor. Sicilya'dan getirilen bu esirlerin Şam'da meskûn edildikleri doğru olmakla beraber, Theophanes bu tarihi 664 olarak belirtiyor.

²³ John H. Pryor, *Akdeniz'de Coğrafya, Teknoloji ve Savaş*, (Çev. Füsün Tayanç-Tunç Tayanç), 2004, s. 110.

²⁴ Ahmad, *a.g.e.*, s. 2.

burada kuşatma altında kalarak zor duruma düştü²⁵. Hatta bu kuşatmadan kurtulma umudu kalmayan Euphemios, Ağlebîler'den yardım istemek zorunda kaldı.

Euphemios, Ağlebî Emiri Ziyadetullah'a yardımı karşılığında, zafer kazanılması durumunda onu Sicilya'nın mutlak hâkimi olarak ve kendisini de onun yardımcısı olarak tanıttığını, adanın fethi için de onlara kılavuzluk yapacağına dair söz verdi²⁶. Bu teklifi meclisinde tartışan Ziyadetullah, döneminin önde gelen âlimlerinden ve kadılarından Esed b. Furat'ın da desteği ile Sicilya üzerine ilk defa yağma amacıyla değil fetih amacıyla sefer düzenlenmesine karar verdi²⁷. Esed b. Furat'ın komutasında sefere çıkan bu donanma 70 veya 100 parça gemi, 10.000 piyade ve 700 süvariden oluşuyordu²⁸. Bu donanma 17 Haziran 827'de Bizans'ın asi komutanı Euphemios'un donanmasıyla birlikte Sicilya'ya doğru hareket etti.

Sicilya'nın güneyde Afrika'ya en yakın kıyısı olan Mazzaro'ya çıkan Esed b. Furat, burada Euphemios'un kuvvetleriyle birleşerek Balata'nın başında bulunduğu Bizans güçlerini bozguna uğrattı. Birleşik kuvvetler buradan hızla Syracuse üzerine yürüyüp şehri kuşattılsa da burayı ele geçirmek mümkün olmadı. Çünkü bu esnada hem Bizans'tan hem de Venedik'ten Syracuse'ye destek geliyordu. 828 yılında Esed'in, ordusunda çıkan bir salgın hastalık neticesinde ölmesiyle birlikte Syracuse üzerindeki bu kuşatma başarısızlıkla sonuçlandı²⁹.

Sicilya'daki ordu mensupları daha sonra Esed'in yerine Muhammed b. Ebî'l-Cevârî'yi, komutan olarak seçtiler. Ordunun başına geçen Cevârî, mücadeleyi kaldığı yerden devam ettirdi³⁰. Müslümanların Sicilya'da bu döneme kadar ele geçirdikleri yerlerde asayişi tam olarak sağladıkları ve artık Ada'da kalıcı olduklarını düşündükleri görülüyor. Zira Cevârî'nin,

²⁵ Işiltan, *a.g.m.*, s. 591; Abdulkrim Özaydın, "Ağlebîler", *İA, TDV*, c.1, İstanbul, 1988, s. 476; Vasiliev, *a.g.e.*, s. 350; Ahmad, *a.g.e.*, s. 6; Bazancourt, *a.g.e.*, 7. Bölüm, s. 8-9.

²⁶ Moreno, *a.g.m.*, s. 173.

²⁷ İbn Haldun, *a.g.e.*, c. I, s. 646; Yakût el-Hamâvî, Mücemu'l-Buldân, *Biblioteca Arabo-Sicula, M. Amari*, Lipsia, 1857, s. 474; Wyrzen, "Aglabids", *Medieval Islamic Civilization, an Encyclopedia*, vol. I, (Edit.by Josef W. Meri), New York, 2006, s. 20; W. Granara, "Sicily, Islamic Law in", *The International Encyclopedia of Legal History*, vol. V, (Ed. by Stanly N. Kartz), New York, 2009, s. 239.

²⁸ Işiltan, *a.g.m.*, s. 591; Moreno, *a.g.m.*, s. 173; R. Triani, "Sikilliya, History on Culture", *Encyclopedia of İslam*, vol. IX, Leiden, 1996, s. 584.

²⁹ Ahmad, *a.g.e.*, s. 7; Işiltan, *a.g.m.*, s. 591; Özaydın, *a.g.m.*, s. 476; Vincenzo Grassi, "Sirakûsa", *The Encyclopedia of İslam*, vol. IX, Leiden, 1997., s. 670; Von G.E. Grunebaum, *The Classical İslam*, New Jersey, 2009, s. 125.

Ağlebî Emiri adına, kendi adının da yazılı olduğu bir çeşit para kestirdiğine şahit oluyoruz³¹.

Sicilya'da her ne kadar Müslümanlar, Castrogiovanni kuşatmasından başarısızlıkla ayrılmak zorunda kalmışlarsa da artık Ada'da kök salıp tutunabilmişlerdi³². Bundan sonraki mücadeleleri ise kalıcı olarak Ada'nın tamamını ele geçirmekti. 830 yılına gelindiğinde Ada'da durum değişti. Ağlebî Emiri Ziyadetullah'ın gönderdiği takviye kuvvete Endülüs Müslümanlarından da destek geldi. İki kuvvet, Endülüs'ten gönderilen Asbağ b. Vekil el-Hevvanî'nin komutası altında toplandı³³. Adaya doğru yolan çıkan toplam gemi sayısı 300, asker sayısı ise 20 bin ile 30 bin arasındaydı³⁴. Fakat Ağlebîler tarafından beklenmedik bir gelişme oldu. Asbağ adaya ulaşır ulaşmaz buraya Endülüs Emevileri adına el koyduğunu ilan etti. Bu nedenle de Ağlebîler ile Endülüs kuvvetleri arasındaki birliktelik fazla uzun sürmedi³⁵.

İlk olarak Mineo'da savunmada kalan Müslümanlar kurtarıldı. Bu noktaya Endülüs'ten gelen kuvvetler sevk edilmişti. Asbağ, buradaki Bizans kuvvetlerini yenip Müslümanları kurtardıktan sonra, Caltenisetta'yı kuşattı. Ancak şehrin kuşatması esnasında yeniden bir salgın hastalık orduda kendini gösterdi. Asbağ ve ordunun bazı ileri gelen komutanları bu salgın hastalık neticesinde yaşamlarını yitirdiler. Bizans'ın Sicilya kuvvetleri, bunun üzerine Endülüs ordusuna karşı yoğun ve yıpratıcı bir saldırıya geçti. Bozguna uğrayan Endülüs ordusu apar topar adayı terk edip Endülüs'e geri döndü³⁶. Ancak Ağlebî Emiri'nin gönderdiği kuvvetler, bu esnada Palermo'yu kuşatma altına almayı başardı. Bu esnada Endülüs ordusundan bazı askerler de Ağlebîlerin ordusuna katıldı.

Palermo, Sicilya için çok şey ifade ediyordu. Sonrası için de edecekti. Palermo'nun ele geçirilmesi ve kaybı her iki taraf için de birçok şeyi değiştirecekti. Tüm gücüyle karşı koymasına rağmen Palermo, şehrin Bizanslı idarecisi tarafından bizzat Müslüman-Araplara teslim edildiğinde tarih 831 yılı Eylül Ayının başlarıydı. Artık İslamiyet, Palermo'nun ele

³¹ Ahmad, *a.g.e.*, s. 9.

³² A.L. Udovitch, "Islamic Sicily", *Dictionary of the Middle Ages*, vol. XI, (Ed. by Joseph R. Strayer), New York, 1989, s. 261; Savelli, *a.g.e.*, c. 1, s. 41.

³³ Işıltan, *a.g.m.*, s. 592; Özyayın, *a.g.m.*, s. 476; Ahmad, *a.g.e.*, s. 9.

³⁴ Moreno, *a.g.m.*, s. 174; Işıltan, *a.g.m.*, s. 592.

³⁵ Yılmaz Öztuna, *Devletler ve Hanedanlar*, Ankara, 2005, c. 1, s. 214.

³⁶ Işıltan, *a.g.m.*, s. 592; Özyayın, *a.g.m.*, s. 476.- Ahmad, *a.g.e.*, s. 9.

geçirilmesiyle birlikte adanın merkezine yerleşmiş oluyordu³⁷. Bundan sonra Palermo, aynı zamanda Müslümanların donanmalarının üssü de olacaktı. Burada işleyen bir de tersane vardı. Bu tersane sayesinde Müslüman-Araplar, donanmalarını güçlü tutarak Akdeniz’de mücadele edebiliyorlardı. Tüccarları ise kolayca gezinebildikleri bu sularda güvenle ticaret yapabilmeye olanağına sahip oldular³⁸.

Bizans’ta ise İmparator Michael, 829’de öldü. Ardılı ise Theophilos oldu. İmparator Theophilos, oldukça kültürlü ve kendini iyi yetiştirmiş biriydi. Arap Kültür ve sanatını da oldukça iyi tanıyor ve hayranlık derecesinde ilgi duyuyordu. Ancak Arap kültürüne ilgisi olan bu İmparator Müslüman-Araplarla mücadele etmek zorunda kalıyordu³⁹. Üstelik bu mücadele Bizans’ın hem doğusunda hem de batısında devam ediyordu. Abbasi Halifesi Me’mun; Bizans’ın batı topraklarındaki mücadelesinden yararlanarak Anadolu topraklarına akınlar düzenletiyordu. Bizans’ın bu durumu, elbette ki Sicilya’daki Müslüman-Arapların da işini kolaylaştırmaktaydı

Sicilya’da ise artık Müslümanların iki önemli sorunu vardı. Birincisi kalıcı oldukları Ada’nın idari organizasyonunu sağlamak ve mutlak hâkimiyetlerini Ada’nın tamamına yaymaktı. Bu nedenle Ziyadetullah, Sicilya valiliğine yeğeni olan Ebu Fihr Muhammed b. Abdullah’ı tayin etti. Böylece Ebu Fihr, Müslümanların ilk Sicilya valisi oldu⁴⁰. Palermo ise Emirliğin merkezi ve askeri harekâtların üssü oldu⁴¹.

Ebu Fihr, Castrogiovanni dâhil olmak üzere, adanın Bizans hâkimiyetinde olan bölgelerine birçok başarılı akınlar düzenledi. Ebu Fihr, Sicilya’da Bizans kuvvetlerini oldukça zayıflatmışken, kendi ordusu içinde patlak veren bir isyanın sonunda öldürüldü. Belki de bu olay adanın tamamının fethedilmesini geciktirmiş oldu. Ebu Fihr’i katleden isyancılar Bizans kuvvetlerine sığındılar (835). Ebu Fihr’in ardından yerine Fazl b. Yakûb geçti. Aynı yıl içinde Sicilya Emirliğine Ebu Fihr’in kardeşi olan Ebu’l-Ağleb İbrahim b. Abdullah tayin edildi. Ebu’l-Ağleb, de kardeşi gibi

³⁷ Ahmad, *a.g.e.*, s. 10; Moreno, *a.g.m.*, s. 174-Şakiroğlu, *a.g.m.*, s. 138; Işıltan, *a.g.m.*, s. 592; Özeydin, *a.g.m.*, s. 476; Le Baron Bazancourt, *Histoire de la Sicilia Sous de la Domination des Normands, Paris, 1846*, 7. Bölüm, s. 15; Daniel Norman, *The Arabs And Medieval Europe*, London, 1973, s. 24; Will Durant, *İslâm Medeniyeti*, (Çev. Orhan Baheddin), İstanbul, 1989, s. 183.

³⁸ Pirenne, *Ortaçağ Kentleri, Kökenleri ve Ticaretin Canlanması*, (Çev. Şadan Karadeniz), İstanbul, 1991, s. 30.

³⁹ Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 195.

⁴⁰ Öztuna, *a.g.e.*, c. 1, s. 213.

⁴¹ Bazancourt, *a.g.e.*, 7. Bölüm, s. 40.

Sicilya'da başarılı askeri faaliyetlerde bulundu. Bizans kuvvetlerine birçok defa yıpratıcı akınlar düzenledi. Bu kumandan Castrogiovanni'yi kuşattıysa da almayı başaramadı, ancak o bu esnada Cefalu şehrini de kuşatma altına aldı (837)⁴².

Ziyadetullah, 11 Haziran 838'de vefat etti. Yerine kardeşi Ağleb b. İbrahim geçti. Onun zamanında da adada başarılı askeri hamleler gerçekleştirildi. Ancak Ziyadetullah'ın ölümü üzerine ordu Cefalu'dan geri çekilmişti. Bizans, doğu sınırlarında da Araplardan oldukça muzdaripti. Abbasi Halifesi Mu'tasım, Bizans'ın önemli kalelerinden biri olan Amorion'u bu tarihlerde zapt etmişti. Bizans İmparatoru, öylesine zor bir durumdaydı ki Fransa'dan ve hatta Venedik'ten dahi yardım isteyecek kadar acizdi⁴³.

Bundan sonraki tarihlerde Ağlebîler, Sicilya'da giderek hâkimiyetleri altına giren toprakları genişlettiler. Emir I. Muhammed dönemine gelindiğinde Araplar, Sicilya'daki mücadeleyi arttırarak adanın doğu kısmına ağırlıklı olarak yöneltiler. Müslümanların ordu komutasını, el-Fazl b. Cafer el Hamdanî yürütüyordu. 843 yılında kuşatılmış olan Messina, Müslümanlara teslim olmak zorunda kaldı. Bunun üzerine Bizans'ın İmparatoriçesi Theodora tarafından Sicilya'ya gönderilen takviye Bizans kuvveti de bozguna uğradı⁴⁴. Bu arada Napoli şehri de Hamdanî'ye itaatini bildirmişti⁴⁵. Artık adada Bizans'ın elinde olan önemli müstahkem mevkiiler hızlı bir şekilde Müslümanların eline geçiyordu. Öyle görünüyor ki Palermo'nun düşüşü sonrakilerin de habercisi olup Müslümanları cesaretlendirirken, onların karşılarındakileri ise umutsuzluğa sevk ediyordu.

Bu arada İtalya kıyılarına sürekli devam eden Müslüman saldırıları sonucunda Bari şehri ele geçirildi (845). Burada müstakil ancak Abbasîlerin adına hutbe okutulan bir şehir emirliği kuruldu ve 871 yılına kadar burada Müslüman-Araplar hüküm sürdüler. Müslümanlar şehri bir İslam şehri olarak şekillendirmek için de imar faaliyetlerinde bulunup bir de cami yaptılar. Ancak kısa süren bu hâkimiyet sona erince Müslümanlara ait şehirdeki tüm izler de arkalarından silinip gitti⁴⁶.

⁴² Işıltan, *a.g.m.*, s. 593; Özeydin, *a.g.m.*, s. 476; Ahmad, *a.g.e.*, s. 11; Triani, *a.g.m.*, s. 584.

⁴³ Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 195; Işıltan, *a.g.m.*, s. 593

⁴⁴ Işıltan, *a.g.m.*, s. 593; Özeydin, *a.g.m.*, s. 476.- Ahmad, *a.g.e.*, s. 11.

⁴⁵ İbnü'l-Esir, *a.g.e.*, c. 7, s.114.

⁴⁶ Savelli, *a.g.e.*, c. 1, s. 41.

846 yılının sonunda Lentoni, 849'da da Ragusa Müslümanlar tarafından teslim alındı⁴⁷. 851 yılında ise Sicilya'da önemli askeri başarılar elde eden vali Ebu'l-Ağleb vefat etti. Sicilya'daki ordu, Ağleboğullarının kendilerine yeni bir vali tayin etmelerini beklemeden el-Abbas b. el-Fazl b. Yakub'u kendilerince kumandan vali ilan ettiler⁴⁸. Ne kadar isabetli bir karar verdiklerini ise onun komutasında 859'da yıllardır kuşatılıp sonra başarısız olarak geri dönülen Castrogiovanni'yi feth ettiklerinde anlamış oldular.

el-Abbas, bu fetihten sonra Bizans tarafından gönderilen bir donanmayı da yenmeyi başardı⁴⁹. Böylece zaferlerini perçinleyerek sağlamlaştırmış oldu. el-Abbas, 861 yılında Sicilya içlerindeki bir sefer dönüşünde vefat etti. Yerini ise amcası Ahmed b. Yakub aldı, ancak bu idareci de azledildi ve yerine el-Abbas'ın oğlu Abdullah geçti. Ancak merkez tarafından bu idari değişiklik kabul olunmayarak Ağlebî hanedanına mensup olan Hafaca b. Sufyan Sicilya'ya vali olarak atandı⁵⁰.

Syracuse'nin düşüşü, Bizans cephesinde büyük bir hayal kırıklığı yaratmıştı. Sicilya'ya bir daha hâkim olmanın olumsuz düşüncesi, Roma'nın mirasçılığına soyunan Bizans'ın moralini bozdu. Bu kötü gidişe bir set çekebilmek adına Bizans, sürekli olarak Sicilya üzerine takviye kuvvetler göndermeye devam etti. 879 ve 881 yıllarında özellikle de Girgenti ahalisinin talepleri üzerine gönderilen kuvvetler, Müslümanları biraz da olsa duraklatmaya yeterli geldi. En azından güney İtalya üzerinde Bizans, yeniden egemenliğini hissettirmeyi başardı⁵¹.

İbrahim b. Ahmed ise düşen itibarını yeniden kazanmak üzere Sicilya'ya gitti. İbrahim, 1 Ağustos 902'de Taormina'yı ve ardında da Acı'yi fethetti. Bu gelişme sonucunda artık neredeyse ada, tamamıyla Bizans'ın elinden çıktı ve Ağlebîlerin hâkimiyeti altında birleşmiş oldu⁵².

Sicilya üzerinde Müslümanların eline geçmemiş küçük şehirlerin tamamı da kısa süre içerisinde fethedildi. Bu esnada el-Hasan, İtalya kıyılarına yağma amacıyla yapılan seferleri devam ettirdi. Bu yeni enerji

⁴⁷ İbnü'l-Esir, *el-Kâmil fit-Tarih*, (Çev. Abdülkerim Özyayın-Ahmet Ağırakça), İstanbul, 1986, c. 7, s. 114; Lentoni şehrinin feth edilmesiyle ilgili olarak İbnü'l-Esir, detaylı bilgiler vermektedir; Triani, *a.g.m.*, s. 584.

⁴⁸ Işiltan, *a.g.m.*, s. 593; İbnü'l-Esir, *a.g.e.*, c. 7, s. 54.

⁴⁹ İbnü'l-Esir, *a.g.e.*, c. 7, s. 114.

⁵⁰ Ahmad, *a.g.e.*, s. 14; Işiltan, *a.g.e.*, s. 593; Öztuna, *a.g.e.*, c. 1, s. 214.

⁵¹ Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 222; Grunebaum *a.g.e.*, s. 125; Bazancourt, *a.g.e.*, 7. Bölüm, s. 6.

⁵² Işiltan, *a.g.m.*, s. 594; Moreno, *a.g.m.*, s. 177; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 239; Vasiliev, *a.g.e.*, s. 356; Şakiroğlu, *a.g.m.*, s. 138; Norman, *a.g.e.*, s. 27.

kendini Akdeniz'de hissettirmeye başlayınca, Endülüs Emevîleri ile Bizans; Fatımîler ve Sicilya Müslümanlarına karşı işbirliği yapmaya başladılar. Endülüs Müslümanları, Fatımîlerin merkezine Bizans kuvvetleri ise Otranto'da toplanıp Sicilya'ya saldırdılar (951). Bir yıl kadar süren bu mücadelede Fatimî Halifesi el-Mansûr'un, el-Hasan'a 7.000 atlı ve 3.500 piyadeden oluşan bir kuvvetle destek vermesi, Sicilya'da Bizans'a karşı zafer kazanılmasını sağladı. el-Hasan, Bizans kuvvetlerini hem karada hem de denizde yenmeyi başardı (952)⁵³. Böylece hem Fatimî Halifesi el-Mansûr'un hem de Sicilya valisi el-Hasan'ın üstün başarıları, kendilerine karşı oluşturulan bu ittifakı da boşa çıkarmakla kalmamış aynı zamanda Sicilya üzerindeki hâkimiyetlerini sağlamlaştırmıştı.

el-Hasan, Fatimî Halifesi el-Mansûr'un ölümünden sonra yerine oğlu Ahmed'i Sicilya'da bırakarak, hilafet merkezine döndü (953). Bu kumandan bir daha Sicilya'ya geri dönmedi. 962 yılında Ahmed, Taormina'yı uzun bir kuşatmadan sonra fethetti. Bu şehrin adını da halife el-Muiz Lidinillah'a nispeten "Muizziye" olarak değiştirdi. 964 yılında ise Rametta'yı kuşatan Sicilya Müslümanlarına karşı Bizans, güçlü bir donanmayı buraya sevk etti. Bunun üzerine Amed de Fatimî halifesinden yardım istedi. Rametta'da hem karada hem de denizde Bizans kuvvetleri mağlup olunca şehir Müslümanlarca fethedildi⁵⁴.

Bizans imparatorluğu, "Büyük Roma" siyaseti için çok önemli olan Sicilya'dan bir türlü vazgeçemiyordu. Bu nedenle Ebu'l-Kasım döneminde Germen İmparatoru II. Otto'nun da katıldığı önemli bir savaş meydana geldi. Güney İtalya sahillerinde gerçekleşen bu mücadelede Ebu'l-Kasım'ın karşısında Bizans, Germen ve İtalyanlar bulunuyordu. Oldukça zor ve yıpratıcı bu çetin savaşta Müslümanlar, liderleri Ebu'l-Kasım'ın ölmesine rağmen galip gelmeyi başardılar⁵⁵.

Akdeniz'de Bizans, Sicilya ve kuzey Afrika üçgeninde bu mücadeleler sürüp giderken Bizans'ı İtalya ve Sicilya'dan uzaklaştırıp bu topraklar üzerindeki egemenliğine son verecek yeni düşmanlar da ortaya çıkmak üzereydi. Bu yeni düşmanlar, Avrupa'nın kuzeyinden gelerek Güney İtalya ve Sicilya'yı ele geçiren Normanlar'dı.

11 ve 12. yüzyıllarda Bizans ile Güney İtalya ve Sicilya üzerinde yoğun bir mücadeleye giren Normanlar bu sınırları da aşıp Bizans'ı kendi

⁵³ Aydın Çelik, *Kuruluş Dönemi Fatımîler Devleti*, Ankara, 2008, s. 178; İbrahim Altan, "Kelbiler", *İA, TDV*, c. 25, Ankara, 2002, s. 206; Işıltan, *a.g.m.*, s. 594.

⁵⁴ İbnü'l-Esir, *a.g.e.*, c. 8, s. 469; Işıltan, *a.g.m.*, s. 594; Çelik, *a.g.e.*, s. 209.

⁵⁵ İbnü'l-Esir, *a.g.e.*, c. 9, s. 21-22; Işıltan, *a.g.m.*, s. 595; Triani, *a.g.m.*, s. 585.

topraklarında dahi tehdit etmeye başladılar. Normanların İtalya'ya girmelerinde önemli bir yardımcı faktör olan Bizans ve Roma kiliseleri arasındaki rekabet ve fikri çatışmalar, bu devirlerde artmıştı. Netice itibariyle Bizans, Heraklius devrinden beri imparatorluğun sınırları içerisinde birlik ve dirliği sağlayabilmek adına devletin resmi dini ideolojisini oluşturmuştu. Hıristiyanlığın hâkim dili olan Latince yerine Grekçe'yi ön plana çıkararak tüm dini merasim ve ayinlerin bu dille yapılmasını sağlamışlardı. Bu sayede devletin resmi ideolojisi, dini boyutta da karşılık bulacak; dilde, dinde ve idealde birlik yakalanmış sayılacaktı. Bu nedenle güney İtalya'daki Roma kilisesinin etkisini kırabilmek adına Bizans'ın Apulia ve Calabria bölgelerindeki kiliselerde İmparator Nikefor Phokas'ın talimatıyla ruhban sınıfı örgütlendirildi. Bu bölgelerde Latince ayinler yasaklandı. Bunun yerine Grekçe ayinler yapılmaya başlandı. Doğal olarak bu durum, papalığın Bizans'a cephe almasına neden oldu⁵⁶. Böylece İtalya topraklarındaki ayrılıkçılık güçlenmiş oldu. Roma ve İstanbul kiliseleri arasındaki bu çekişme 1054'te toplanan konsülde Roma ve Costantinople kiliseleri arasında karşılıklı reddetmeler ve aforozlarla sonuçlandı. Bu tarih itibariyle de iki kilise arasındaki ayrılık, kesin bir biçimde belirmiş oldu.

Tüm olayların tersine olarak İtalya'nın güney toprakları için durum Bizans'ın lehine değişti. Bizans, buradaki nüfuzunu arttırdı. Güney İtalya'da Bizans'ın etki ve teşvikiyle birçok kilise ve manastır yapıldı. Bununla birlikte Bizans, buradaki topraklarını "Kapetanlık" adı altında tek bir idareye bağlayarak egemenliğini perçinlemiş oldu (1020)⁵⁷.

Güneyde ise Sicilyalı Müslümanların İtalya'ya saldırı ve yağmaları devam ediyordu. Bizans, bu kadar sorunun içerisinde Sicilya ve oradan gelen tehlikeyi de göz ardı edemiyordu. 990 yılından itibaren artarak bir seri halinde devam eden Sicilyalı Müslümanların akınları, özellikle Calabria ve güney Apulia üzerinde yoğunlaşmış durumdaydı. 1003 yılında Bari dört ay boyunca kuşatıldı. Bu kuşatma, ancak Venedik tarafından gönderilen donanmanın Bizans'a yardımı sayesinde son buldu⁵⁸. Bu kez de 1009 yılına gelindiğinde Apulia'nın kıyı şehirlerinde isyanlar baş gösterdi. Bizans'ın işini kolaylaştıracak tek bir iyi gelişme dahi olmuyordu. İsyancılar Triani ve Bari'de de başladı ve isyancılar bu iki şehri ele geçirmeyi başardılar. Bari'de isyancıların başında Melus adında bir Lombard vardı. Bizans'tan isyanları

⁵⁶ Vasiliev, *a.g.e.*, s. 425.

⁵⁷ Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 292; John Haldon, *Bizans Tarihi*, (Çev. Ali Özdamar), s. 226; Vasiliev, *a.g.e.*, s. 394-395.

⁵⁸ Loud, "Southern Italy in the Eleventh Century", *Cambridge Medieval History*, c. 4-2, s. 95.

bastırmak üzere kuvvetler gönderilince Melus, Bari'yi terk ederek Lombard prenslerine sığındı. Bu tarihle aynı döneme tesadüf eden daha ciddi bir tehlike yine güneyden yani Sicilyalı Müslümanlardan geldi. Cosenza, Müslüman korsanlar tarafından yağmalandı⁵⁹. Tüm bunlara rağmen Bizans ne güney İtalya'dan ne de Sicilya'dan vazgeçemedi. Bunlara karşılık olarak düzenlediği saldırılardan bir netice de alamadı. Çatışmalar ise böylece sürüp gidiyordu. Sicilya, Bizans için artık elde tutmak adına çok geç kalınmış bir durumdaydı.

Bizans İmparatorları arasında en büyük ve başarılı birkaç isimden biri olarak gösterilen II. Basileos, takip ettiği başarılı politikalarıyla, güney İtalya'nın Bizans'a bağlı kalmasını sağlayabilmişti. Elbette ki kendinden önceki Bizans imparatorlarının düşledikleri gibi Büyük Roma'yı tekrar canlandırmayı o da istiyordu. 1025 yılında ölmesinden sonra İtalya ve Sicilya'daki gelişmeler pek de onun düşlediği gibi olmadı. Bu büyük İmparator, Sicilya üzerine kesin zafer kazanmayı hedefleyen bir sefer düzenlemek istiyordu. Bu sefer için hazırlıkları dahi başlatmıştı. Sicilya'dan gelecek tehlikeleri de bu yolla kesmek elbette ki güney İtalya'yı daha rahat elde tutabilmesine fırsat sağlayabilirdi. Ama belirttiğimiz gibi ölümü tüm projelerinin yarım kalmasına neden oldu. Bu projenin önemini kavramış görünen İmparator Mihail IV. Sicilya üzerine bir sefer düzenledi. Seferin başında Manikes isimli bir komutan bulunuyordu. Sicilya üzerine gönderilen bu Bizans ordusunun içinde İskandinavlı ve Rus askerler de mevcuttu. 1040 yılında düzenlenen seferde Sicilya'nın bazı şehirleri yağmalandı. Messina, kuşatılıp işgal ve sonrasında yağma edildi. Ancak Sicilya'yı yeniden Bizans'a bağlamak yine de mümkün olmadı. Bu sefer, Manikes'in geri çağırılmasıyla kısmi bir başarı elde edilmesine rağmen kesin bir sonuca ulaşılamadan yarıda kesildi⁶⁰. Bu gelişmelerden anlaşılacağı gibi İtalya, her açıdan bir kargaşanın içindeydi.

Zenginliği ve stratejik konumu nedeniyle İtalya, istilacıların iştahını her an için kabartıyordu. Aynı zamanda birlikten yoksun olması İtalya'nın kolay elde edilecek bir hedef haline gelmesine de neden oluyordu. Tüm bunlara rağmen o güne kadar hiç kimse bunu başarabilmiş değildi. Giderek şehir devletleri ve başında bulunan dukaların siyasi sahnedeki rolleri artsa da şehirler ve halkları korku içinde yaşıyorlardı. Dolayısıyla İtalya, ele geçirilmesi imkânsız olan bir bölge değildi.

---

⁵⁹ Loud, *a.g.m.*, s. 95; Server Tanilli, *Yüzyılların Gerçeği ve Mirası*, c. II, İstanbul, 2003, s. 257.

⁶⁰ Vasiliev, *a.g.e.*, s. 416.

Bizans ile Normanların İtalya topraklarında çatışma anlamında ilk karşı karşıya gelişleri İmparator II. Basileos dönemindeydi. İtalya'da Bizans'ın zayıf durumundan istifade etmek suretiyle isyan etmiş olan Bizans komutanı Melus'un davetiyle bu topraklara öncelikle kan dökmek amacıyla geldiler. Ancak Bizans'ın Rus savaşçılarıyla güçlendirilmiş ordusu bu ilk Norman saldırısını savuşturup onları ağır bir yenilgiye uğratmayı başardı⁶¹.

Normanlar, Robert de Guiscard'ın liderliğinde güney İtalya'da ele geçirdikleri toprakları giderek genişletiyorlar ve bu nedenle de Bizans'la karşı karşıya geliyorlardı. 1054 yılında daha önce belirttiğimiz gibi, Roma ve İstanbul kiliseleri arasında meydana gelen kesin ayrılıktan sonra Normanlar, içinde buldukları durumu iyi analiz etmiş olacaklar ki bu karşıtlıkta kendilerince haklı nedenlerden dolayı Roma'nın yanında yer aldılar⁶². Güneye doğru istilalarını ilerletmekte oldukları için zaten Bizans'la karşı karşıya gelmiş oluyorlardı. Bu durumda Roma tarafını tutmak elbette ki daha iyi bir stratejiydi. Üstelik Bizans'ın başında yeni karabulutlar dolaşmaktaydı. Doğuda aniden beliren Selçuklu Türkleri, kuzeyde ise Uzlar ve Peçenekler durmaksızın Bizans'a hücum ediyorlardı. Bu durum, Bizans ile Güney İtalya'da karşı karşıya gelen Normanlar için elbette ki bir avantaj yaratıyordu.

Normanların 1042 yılında Melfi'nin ele geçirilmesiyle başlayan güney İtalya'daki ilerleyişleri, Bizans topraklarına doğru hızla devam ediyordu. 1054'te Capoue, 1077'de Salerno'nun tamamını ele geçiren Norman kökenli Hautaville kardeşler, Calabria ve Aupelia'yı ele geçirerek Bizans'ın son askerlerini de güney İtalya'dan çıkarmış oldular⁶³. Daha önce değindiğimiz gibi Bizans, kuzeyden güneye, doğudan batıya kadar birçok yerden saldırı ve baskı altına alınmış durumdaydı. Normanların Bizans topraklarına karşı olan ilerleyişlerinde zaman zaman geri çekildikleri de oldu. Reggio, Tarent ve Bari gibi bazı şehirler birkaç defa iki taraf arasında el değiştirdi. Özellikle 1071'de Bari'nin kesin olarak Normanların egemenliğine boyun eğmesiyle güney İtalya, Normanlarca ele geçirilmiş oldu⁶⁴. Her ne kadar Bizans, bu toprakları kaybetmiş olsa da ona ait izlerin varlığı nedeniyle oralarda var olmaya devam etti diyebiliriz.

1071 tarihi Bizans için oldukça manidar bir yıl oluyordu. Çünkü doğuda Selçuklu Türkleri, Malazgirt'te Bizans ordusunu dize getirmeyi başarıyor,

⁶¹ Vasiliev, *a.g.e.*, s. 416.

⁶² Vasiliev, *a.g.e.*, s. 416; H.L. Fisher, *A History of Europe*, London, 1930, s. 190.

⁶³ Altan, *a.g.e.*, s. 77.

⁶⁴ Vasiliev, *a.g.e.*, s. 456; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 320; Şerafettin Turan, *Türkiye-İtalya İlişkileri*, c. I, Ankara, 2000, s. 16.

batıda ise Normanlar, Bizans kuvvetlerini güney İtalya'dan tamamen çıkarmış oluyordu. Bu gelişmeler, Bizans için gerçekten de sonun başlangıcıydı. Bizans, Normanlara karşı yürütmekte olduğu mücadeleden zaferle ayrılabilmek için Venedik'ten destek almış, buna karşılık olarak Venediklilere o güne kadar verilmemiş bazı ticari imtiyazları vermek zorunda kalmıştı. İtalya'nın kurnaz tüccarlarının bulunduğu Venedik, bu işten en karlı ayrılan taraf olmuştu⁶⁵.

Normanların güney İtalya'da Apulia Dükü olan Robert de Guiscard, elde ettiği başarılarından sonra kendisini güney İtalya'da Bizans'ın halefi olarak tanıttı. Onun tarafından ele geçirilen bölgelerde Bizans'ın kurmuş olduğu idari teşkilatlar, kurumsallıkları ve bilinen düzenleriyle çalışmaya devam ettiler. Şehirleri yine “strateg” veya “excarh” unvanlı idareciler yönettiler. Kiliselerde ayinler Grekçe yapılmaya devam edildi. Normanlar, bu konularda oldukça fazla hoşgörülüdürler⁶⁶.

Kazandığı zafer ile taçlanmış bulunan Normanların lideri Robert, Bizans'ı tamamen İtalya'dan çıkarmakla yetinmedi. Kazandığı zaferler, onda Bizans'ın üzerine yürümek ve belki de tamamen Bizans ülkesini teslim almak düşüncesini de oluşturmuştu. Robert, kara gücüyle olduğu kadar donanmasıyla da kendinde bu yeteneği görüyordu.

Robert'in liderliğindeki Normanların Bizans'a karşı bu ilerleyişi karşısında Bizans İmparatoru Mikhael Doukas, sorunun çözümünü bu savaşı Norman şefiyle akrabalık bağları kurmakta gördü. Robert'in kızını oğlu Constantinos'a istedi ve nişanladı⁶⁷. Pek de isabetli bir karar olmadığına herkes yakında şahit olacaktı. Çünkü Normanlar, çoktan gözlerini karşı kıyıya dikmiş durumdaydılar. Belki de sadece Adriyatik'i kendi denizleri yapmak istiyorlardı. Ama görünen o ki Robert, Balkanları istila edip Bizans başkentine ulaşmanın planlarını yapıyordu. Fakat muhtemel savaşı olacak ordu da Hıristiyan olduğu için Robert bu konuda çevresini iknada zorlanıyordu. Durumu Papa çözdü ve karşı tarafı yani Bizans'ı aforoz etti.

Hazırlıklarını tamamlayan Robert, ordusunu Otranto'da toplanmak üzere sevk etti. Birindisi'de Otranto'daki ordusunun toparlanmasını bekleyen Robert, Roul isimli bir adamını elçi olarak Bizans'a gönderdi. Bizans Tahtına çıkan Nikephoros Botaneiates'e gönderdiği elçi aracılığı ile (Komnena'nın Alexiad'ından yaptığımız çıkarıma göre) kızının Constantinos

⁶⁵ Turan, *a.g.e.*, s. 17.

⁶⁶ Vasiliev, *a.g.e.*, s. 456; Savelli, *a.g.e.*, c. 1, s. 56.

⁶⁷ Anna Komnena, *Alexiad*, (Çev. Bilge Umar), İstanbul, 1996, s. 42; Vasiliev, *a.g.e.*, s. 456.

ile nişanlı olması nedeniyle Bizans tahtının bu şekilde el değiştirmesine sessiz kalamayacağını ve haklı olarak Phokas'ın oğlu olması nedeniyle damat adayının tahta geçmesi gerektiğini talep etmişti⁶⁸.

Bu talepleri reddedilen Robert, 150 parça gemiden ve 30.000 civarındaki atlı ve piyadeden oluşan ordusuyla hedefleri doğrultusunda 1081'de Arnavutluk sahilinde yer alan Durazzo'ya çıkarma yaptı. Yeni imparator (Anna Komnena'nın babası) yetenekli eski bir asker olan I.aleksios Komnena, kendine Normanlar'a karşı müttefik bulmaya koyuldu⁶⁹. Sonunda daimi müttefik olan Venedik'ten donanma desteği almayı başardı. Ayrıca Normanlara karşı İngiltere Normanlarından oluşan ücretli askerleri de ordusuna kattı. Venediklilerin, Norman donanmasını imha etmesine rağmen karadan ilerleyen Normanlar, Dirrahion kalesini kuşattılar ve İmparator I. Aleksios Komnena'yı yenilgiye uğratmayı başardılar. Kısa süre sonra da Normanlar, Robert'in liderliğinde Durazzo ve Corfu'ya geçip buraları ele geçirdiler⁷⁰. İlirya'yı ele geçirmeyi aklına koymuş olan Robert, hızlı ilerleyerek belki de Bizans imparatorluk tacını giymeyi hayal ediyordu.

Bu zaferin ardından Robert ve adamları, Balkanlar'ın içine doğru ilerlediler. Epiros, Makedonya ve Tessalya üzerinden uzanarak Larissa'yı ele geçirdiler. Çok hızlı bir şekilde Balkanlar'da hareket eden Normanların bu hızını güney İtalya'daki Bizans taraftarlarının başlattığı isyan kesti. Bizans'ın imdadına koşan ayaklanmayı bastırmak üzere Robert, oğlu Bohemond'u⁷¹ arkasında bırakarak İtalya'ya döndü. Bu arada Venedik, Bizans'ın müttefiki olarak Durazzo'yu Bizans adına geri almayı başarmıştı.

Robert'in İtalya'ya dönmesinin asıl nedeni Papa VII. Gregoire'nin Germen İmparatoru IV. Henry'ye karşı yardım talebiydi. Henry, Papayı Saint Angelo kalesinde tutsak etmiş, Roma'yı da işgal ederek Gregoire'nin yerine de kendince bir atama yapmıştı. Bu şekilde kendi atadığı papa'nın elinden imparatorluk tacını da giymişti. Robert'in ordusu Roma'ya ulaştı ve kanlı bir mücadele sonunda IV. Henry'nin ordusunu burada yendi. Roma, Robert'in eline geçti. Papa Gregiore'yi de yanına alarak Robert, Salerno'ya gitti (1084). Papa ile arasında kurulmuş olan ittifak nedeniyle bu girişimde Robert de Guiscard'ın tereddüt etmediğini görüyoruz⁷².

⁶⁸ Komnena, *a.g.e.*, s. 54-57.

⁶⁹ Bk. Komnena, *a.g.e.*, s. 45-60.

⁷⁰ Tanilli, *a.g.e.*, s. 257; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 330-331.

⁷¹ Daha sonra Antakya'nın Haçlı kontu olan I. Bohemond.

⁷² A. Savelli, *İtalya Tarihi*, c. I, (Çev. Galip Kemal Söylemezoğlu), İstanbul, 1940, s. 66; Charles Homer Haskins, *The Normans in European History*, Cambridge, 1915, s. 204-205; Komnena, *a.g.e.*, s. 49-53.

Balkanlar üzerinde cereyan eden Bizans-Norman mücadelesinde, diplomatik yollardan müttefik edinme gayretini her iki tarafta da görülmektedir. Elbette ki temas kurdukları kral ve halklar bu mücadeleden kendilerine menfaat sağlamak amacındaydılar. Özellikle Balkanlar'daki Slav ülkeleri, bu yönde hareket ettiler. Dubrovnik, Dalmaçya şehirleri ve Hırvatlar, Normanların tarafını tuttular. Zeta Kralı Constantin Bodin ise Bizans'ın tarafında yer aldı. Ancak Durazzo önünde yapılan savaşta çekimser kalarak Bizans ordusunun yenilmesine neden oldu⁷³. Buradaki müttefik edinme çabalarıyla ilgili olarak Komnena bazı önemli bilgiler vermektedir. Ancak anlatılan olaylardaki kişiler ve sahip oldukları mevkiilerde bazı çelişkiler vardır. Bu bakımdan Anna Komnena'nın anlattıkları çok tutarlı olmasa da yine de İmparator Alexios'un mücadelelerinde doğruluk payına sahiptir⁷⁴.

Robert, düşlediği hedeften geri kalmış ve isyan öncesi ele geçirdiği bölgelerin ötesine geçememişti. Bu yöndeki inancını kaybetmediği halde 1085'de ordusunda çıkan bir salgın hastalık neticesinde öldü⁷⁵. Böylece Balkanlar'daki Norman ilerleyişi de durmuş oldu.

Sicilya Kralı II. Roger döneminde Bizans ile yeniden çatışmaların başladığı görülür. Normanların özellikle de bir zamanlar Bizans toprakları olan güney İtalya ve Sicilya'yı tek bir erkin elinde birleştirmesi ve daha önce amcası Robert Guiscard'ın kuzeye ve Balkanlar'a doğru ilerlemiş olması başta Bizans olmak üzere Almanları da tedirgin ediyordu. Bu nedenle Bizans ve Almanlar arasında Normanlara karşı olarak bir yakınlaşma oldu. Germen Kralı Lohtar ve ondan sonraki Kral Konrad ile Bizans İmparatoru İonnes arasında ittifak kuruldu. Bizans bu ittifakın içine Pisa şehrini de dâhil etmeyi başardı. Onlara bazı ticari imtiyazlar vermesi, bu ittifakın kurulması için yeterli oldu⁷⁶.

Sicilya Kralı Roger, güneyde İfrikiyye topraklarıyla meşgul olmaktan başka Bizans ile de mücadeleye girmişti. Daha önce II. Roger'un siyasi gücünü artırıyor olması nedeniyle yalnız güneydeki Müslüman emirliklerinin değil aynı zamanda kuzeyde ve doğuda Hıristiyan devletlerin de ona karşı tedirginlik duyup korku içine girdiklerini söylemiştik. Özellikle Bizans, bunlar arasında daha özel bir konuma sahiptir. Her şeyden önce hâlâ Sicilya ve güney İtalya Bizans nüfuzunun var olduğu bölgelerdi. Bundan da öte

⁷³ Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 332.

⁷⁴ Komnena, *a.g.e.*, s. 57-60.

⁷⁵ Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 331.

⁷⁶ Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 351; Ahmad, *a.g.e.*, s. 54; W. Heyd, *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, (Çev. Enver Ziya Karal), Ankara, 2000, s. 205.

Büyük Roma'nın mirasçısı olarak kendini kabul eden Bizans'ın Sicilya ve güney İtalya topraklarına karşı duyduğu özlem sadece hissi değil aynı zamanda siyasiydi. Her şeyden önce sadece bu sebep, Bizans ile Sicilya Krallığı'nı karşı karşıya getirmek için yeterliydi. Sicilya Kralı II. Roger'in amcası Apulia Dükü Robert de Guiscard, Balkanlar'a daha önce saldırı düzenlemiş, hatta İmparator Alexios Komnena'yı mağlup etmişti.

Ayrıca 1107-1108 yıllarında Normanların, tekrar Bizans üzerine gerçekleştirdikleri saldırılar söz konusudur. 1105 yılında annesi Adelaide'in naipliği altında II. Roger'in tahta geçtiğini hemen belirtelim. Her ne kadar bu saldırının içinde yer almamış olsalar da Sicilya Normanları, Bizans için hep bir tehlike olarak var olmaya devam edeceklerdi.

Sicilya Kontu I. Roger'in yeğeni ve Robert de Guiscard'ın oğlu olan I. Bohemond Haçlı seferine katılmış ve Antakya'yı ele geçirmeyi başarmıştı. I. Haçlı seferi esnasında Haçlı şefleri arasında baş gösteren anlaşmazlıklardan en fazla Bizans etkilenmişti. Hatta sonuçları bakımından Bizans için bu seferin zararlı olduğu dahi söylenebilir. I. Bohemond ile Bizans İmparatoru'nun Antakya'dan aralarının açılması çok da tesadüfi olmasa gerektir. Çünkü Bohemond, babası olan Robert de Guiscard'ın yanında Bizans birliklerine karşı Balkanlar'da savaşanlar arasında vardı. Bohemond, Bizans'la tekrar karşı karşıya gelmesinin üzerine 1107 yılında İtalya'ya geri döndü ve Bizans üzerine saldırmak amacıyla hazırlık yapmaya koyuldu. 1107 yılının Ekim ayında Bohemond, daha önce babasının zamanında olduğu gibi Balkanlar üzerinden Bizans topraklarına saldırdı. Tıpkı babası gibi Dyrrhakhion surları önünde Bizans kuvvetleriyle karşı karşıya geldi. Ancak sonuç 25 yıl önceki gibi olmadı. Bizans kuvvetleri onu mağlup etmeyi başardı. Bohemond, bunun üzerine Bizans imparatoru Aleksios'a tabi olduğunu bildirdi. Böylece I. Bohemond, Antakya Haçlı Kontluğu'nun Bizans İmparatorunun vassalı olduğunu kabullendi. Ayrıca askeri anlamda da İmparatorun tüm düşmanlarına karşı yardım sağlayacağına dair söz verdi⁷⁷. Kısacası artık Normanlar'ın adını duymak dahi Bizans'ı rahatsız etmeye yetiyordu.

---

⁷⁷ Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 337-338; Komnena, *a.g.e.*, s. 393-438; Loud, "The Kingdom of Sicily", *The Crusades Encyclopedia*, (Edit by Alan V. Murray), California, 2006, 1105. Anna Komnena, Bohemond ile babası İmparator Alexios arasında gerçekleşen bu mücadeleden oldukça detaylı bir şekilde söz ediyor. Bohemond ile ilgili olarak çok değerli bilgileri Anna Komnena'nın *Alexiad*'dan öğrenmek mümkün. Bkz. *Alexiad*, s. 393-438.

II. Roger'in Sicilya tahtında geçirdiği dönem boyunca Bizans tahtı, üç imparator⁷⁸ gördü. Ancak o, özellikle II. İonnes (1118-1143) ve I. Manuel (1143-1180) ile karşı karşıya gelerek mücadele etti. II. Roger'in liderliğinde güçlenen Sicilya Kontluğu daha sonra krallığa dönüşürken, hem siyasi ve iktisadi hem de askeri alanlarda hızlı bir gelişme gösteriyordu ki, bu durum Avrupa'da Bizans'ın da katıldığı hatta başı çektiği bir bloklaşmanın oluşmasına neden oldu.

Bizans İmparatoru II. İonnes, Normanlara karşı Alman Kralı Lothar ile ittifak kurmayı başardı. Lothar ile kurmuş olduğu ittifakı onun ölümünden sonra III. Konrad ile de devam etti. Bu ittifaka Bizans'ın verdiği imtiyazlar doğrultusunda İtalya'dan Pisa da katıldı. Aslında Bizans, hem batıda hem de doğuda Normanlar'dan ve onların faaliyetlerinden endişe duyuyordu. Özellikle Antakya Haçlı kontluğu'nun varlığından dolayı daha en başından beri önce Bohemond'un sonra da Tancred'in⁷⁹ faaliyetlerinden dolayı muzdarip olmuştu. II. İonnes, Bizans'ın doğu toprakları üzerinde hem Haçlılar'la hem de Türkler'le mücadele içindeydi. Batı tarafının kurmuş olduğu bu ittifakla garanti alarak tüm enerjisini doğudaki sorunlara ayırmayı planlıyordu. İmparator İonnes, Normanlar'a karşı Avrupa'da istediği ittifakı sağlamışken, doğu topraklarında yine onlarla mücadele içindeydi. İmparator, Bizans'ı saran bu problemlerle boğuşurken 1143 yılında düzenlenen bir suikast sonucu öldürüldü. Ancak ölürken arkasında özellikle Sicilya Normanları'na karşı sağlamış olduğu güçlü bir ittifak antlaşmasını da bırakmış oldu⁸⁰.

Bizans, Normanlar karşısında bazı siyasi ve askeri önlemler almaya çalışırken Sicilya'nın zeki Kralı II. Roger da boş durmuyordu. O da Bizans'a karşı Avrupa topraklarında müttefik arayışına girdi. Gücünün zirvesine çıkan Sicilya Kralı, hem olası bir Bizans ve daha yakınında duran Germen tehlikesini savuşturmak amacındaydı.

Kinnamos'un "Historiası"ndan öğrendiğimize göre, Kral Roger, Bizans ile bir şekilde evlilik yoluyla kan bağı kurup akraba olmayı hedeflemişti. Kurulacak bu bağla ileride Bizans tahtı üzerinde kendisi veya oğulları hak sahibi olabileceklerdi. Çok kurnazca olduğu kesin olan talebinde Kral Roger, İmparator İonnes'e oğlu için bir Bizans prensesini gelin olarak vermesini

---

⁷⁸ II. Roger'in saltanat dönemine sırasıyla Alexios Komnena, oğlu ve halefi olan İonnes ve onun oğlu aynı zamanda da halefi olan Manuel Bizans tahtına çıktılar. Komnena ailesinden Bizans'ı yöneten en önemli İmparatorlar olarak bu iki ismi vermek doğru olur diye düşünüyoruz.

⁷⁹ Tancred, I. Bohemond'un yeğeniydi.

⁸⁰ Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 351.

istiyordu. Kral, bu talebini gönderdiği elçiler vasıtasıyla İmparator'a iletmek istedi. Ancak Roger'in elçileri Bizans'a varamadan İonnes öldü. Kral Roger, bu kez aynı talebini yeni İmparator Manuel'e de iletti. Fakat olumlu bir cevap alamadı. Bizans İmparatoru Manuel, bu kez II. Roger'a elçiler gönderdi. Bu elçilerden biri olan Basileios, Kral tarafından para karşılığında ayartılarak kendi tarafına çekildi. Bu nedenle iki ülke arasındaki gerginlik daha da artmış oldu. Bu gelişmeden kısa süre sonra da Roger, Bizans'a saldıracağı gün için hazırlık yapmaya koyuldu⁸¹.

Kral Roger, Bizans'a karşı daha önceden Fransa ile kurmuş olduğu ittifaka Sırpları da eklemişti. Roger, Bizans'ın içinde olduğu bu durumu çok iyi değerlendirerek amcası Robert de Guiscard gibi İtalya'daki Birindisi Şehri limanından Korfu'ya doğru hareket ettiğinde tarih, 1147 yılının sonbaharıydı. Roger, Korfu'yu ele geçirdikten sonra Bizans'ın Yunanistan yarımadasındaki en zengin şehirlerinden olan Korinthos ve Thebai'yı işgal etti. Bu şehirler, Bizans'ın ipek endüstrisinde önde gelen önemli merkezlerindiler⁸². Bu şehirlerin ele geçirilmesinde II. Roger'in çok zorlanmadığını anlıyoruz. Bunun nedeni ise; Bizans İmparatorluğu'nun almış olduğu yüksek vergiler nedeniyle bölge halkının yönetimden hoşnut olmamasıydı. Khoniates'e göre Bizans vergi memurları oldukça katı ve baskıcıydılar. Halk, üzerinde kurulan bu baskı ve zulme daha fazla dayanamayarak istilaya gelen Norman kuvvetlerine karşı koymadan teslim olmayı tercih etmişti⁸³.

Bu arada II. Roger'in filo komutanı Antakyalı Goerge idi. Bölge halkı, şehir kuşatılınca onunla pazarlık yapmış ve Norman askerlerini şehirlere sokmuşlardı⁸⁴. Roger, Yunanistan kıyılarını, bölgedeki gemileri ve bunların dışında ne varsa hepsini yağmalattı. Gemileri buralardan edinmiş olduğu ganimetlerle doldu. Birçok kadın ve çocuk esir alındı. Bunların arasında

---

⁸¹ İonnes Kinnamos, *Historia*, (Haz. Işın Demirkent), Ankara, 2001, s. 72-73; İbnü'l-Esir, *a.g.e.*, c. 11, s. 130-131. Kral Roger'in Bizans ile ilgili planlarından Bizans İmparatoru Manuel'in haberdar olması ihtimal dahilindedir. Hatta bize öyle geliyor ki İmparator Sicilya Kralının bu hazırlığına karşı tedirginliğini kurmaylarıyla paylaşmış ve ona karşı koymak için hazırlık yapmaya başlamıştı. Bu kanımızın oluşmasına neden; Niketas Khoniates'in "Historiası"nda anlatıldığı üzere; Manuel'in ikinci haçlı seferinde Haçlı ordularının topraklarından geçmesi durumunda yaşanacak olasılıkları tasarlaması ve bunlara karşı önlem almayı düşüncesidir. Khoniates'in anlattıkları bu düşüncemizi kanıtıyor. Bk. Niketas Khoniates, *Historia*, (Çev. Fikret Işıltan), Ankara, 1995, s. 41.

⁸² Khoniates, *a.g.e.*, s. 49; Kinnamos, *a.g.e.*, s. 73; Ostrogrosky, *a.g.e.*, s. 354, Haskins, *a.g.e.*, s. 223.

⁸³ Khoniates, *a.g.e.*, s. 50; Runciman, *Haçlı Seferleri Tarihi*, c. 1, (Çev. Fikret Işıltan), Ankara, 1992, s. 228; Crawford, *a.g.e.*, s. 264.

⁸⁴ İbnü'l-Esir, *a.g.e.*, c. 11, s. 131.

dokumacılıkta mahir olan esirleri Palermo'ya gönderdi. Bu kadınların çoğu ipekli dokumada çalışan tezgâh ustasıydılar⁸⁵. Bu yolla Bizans'ın ipek dokumacılığı, Sicilya üzerinden Avrupa'ya da yayıldı⁸⁶. Kral Roger, daha fazla ilerlemeden Korfu'ya geri dönmeyi tercih etmişti.

Bizans'ın muzdarip İmparatoru Manuel, Haçlı tehdidinin sona ermesiyle birlikte, Normanları topraklarından çıkarmak ve onlardan intikamını almak için harekete geçti. Bunun için Haçlıların dönüş yolunda müttefiki Alman Kralı Konrad'ı İstanbul'da misafir etti. Onunla Roger'a karşı birlikte hareket edip, üzerine yürüme konusunda anlaştı. Daha sonra bu ittifaka Venedik de dâhil edildi⁸⁷.

İmparator Manuel, Kral Roger tehlikesine bir son verebilmek adına büyük bir hazırlık yapmıştı. Beş yüz civarında trierem (veya trier)⁸⁸ ve bin tanede ağır savaş ve yük gemisinden müteşekkil bir donanma oluşturuldu. Bu donanmanın komutanı olarak da kız kardeşinin kocası olan Contostephones'i atadı⁸⁹. Bu arada Fransa Kralı Luis, haçlı seferinin ilkinde Filistin topraklarından Sicilya gemileriyle geri dönerken, Bizans donanmasının baskınına maruz kaldı. Bizans donanması, Sicilya gemileri karşısında üstünlük sağlamışken Kral Luis, Bizans müttefiki olan bir sancağı gemisine çekerek kurtuldu. Adamlarının birçoğu esir alındı ve mallarına el konuldu. Fakat daha sonra Luis, Bizans İmparatoru'ndan bunların iadesini istemiş ve İmparator da bunların kendisine iadesini sağlamıştı.

Bu arada Sicilya Kralı, kendisine yönelecek olan tehlikenin farkında olarak Bizans'ı kurmuş olduğu ittifaktan dolayı yalnızlaştırmanın yolunu arıyordu. Bu nedenle Alman Kralı Konrad'ı kendisinden uzak tutmak için Almanya iç işlerine müdahil olmayı başardı. Welfler'i Konrad'a karşı destekleyerek Konrad'ın dikkatini buraya çekti⁹⁰. Kaldı ki Konrad, Haçlı seferi dönüşünde İmparator Manuel tarafından Bizans sarayında Noel'de misafir edilmişti. Bu misafirlik esnasında İmparator, genç ve güzel yeğeni Theodora'yı Konrad'ın yeğeni Österreich ile evlendirdi. Bu sayede Konrad'ın müttefikliğini bir de evlilik yoluyla garanti altına almış oldu⁹¹.

Korfu'yu ele geçirerek burada bekleyen Sicilya Normanları'nın üzerine Bizans İmparatoru, denizden donanmasını gönderirken kendisi de karadan

⁸⁵ Khoniates, *a.g.e.*, s. 50.51; İbnü'l-Esir, *a.g.e.*, c. 11, s. 131.

⁸⁶ Ebru Altan, *a.g.e.*, s. 46; Runciman, *a.g.e.*, c. 1, s. 229.

⁸⁷ Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 354.

⁸⁸ Hızlı hareket etme yeteneğine sahip kürekli kadırgadır. Bkz. Khoniates, *a.g.e.*, s. 52.

⁸⁹ Kinnamos, *a.g.e.*, s. 76.; Khoniates, *a.g.e.*, s. 53.

⁹⁰ Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 354.

⁹¹ Runciman, *a.g.e.*, c. I, s. 237.

hareket etti. İmparator, kara üzerinden ilerlerken Kumanlarla da çarpışmak zorunda kaldı. Ancak onları alt edip geçmeyi başardı. 1149 yılının yazında kuşatılan Korfu'da uzun ve şiddetli çarpışmalar oldu. Denizden ve karadan kuşatılan Korfu'nun geri alınması için Venedik donaması da İmparator'a söz verdiği gibi destek oluyordu. İmparator'un aynı zamanda kız kardeşinin kocası olan donanma komutanı kuşatma esnasında öldü. Ancak İmparator Korfu'yu kuşatma esnasındaki yoğun çarpışmalar sonrasında geri almayı başardı⁹². II. Roger'in şehrin başına koyduğu kişi olan Kastellonos Theodoros, bu kuşatmanın vehâmeti karşısında veya kaybedeceklerini anlayınca şehri Bizans İmparatoru'na teslim etti. Bu arada Korfu üzerine gelen bu kuşatma karşısında denizdeki savaşlar esnasında kırk tane Sicilya gemisi Bizans'ın kalbine yani Constantinople (İstanbul)'ye ulaşmayı başardı. Şehri kuşatmaya çalıştılsa da önemli bir zarar veremediler. Gemilerdeki okçular surların içerisini ok yağmuruna tuttular ve Damalis (Salacak) çevresindeki rıhtımları ateşe verdiler. Netice alamayınca Constantinople (İstanbul)'den ayrıldılar. Dönüş yolunda karşılaştıkları Bizans donanma kuvvetleriyle de çatıştılar ve birçoğu bu esnada Bizans donanması tarafından yok edildi. Geriye kalanlardan pek azı Sicilya'ya dönebildi⁹³.

Bu zaferin ardından Bizans İmparatoru, Sicilya üzerine yürümek istedi. Elde etmiş olduğu başarı karşısında heyecana kapılan İmparator, Sicilya üzerine donanmasını hareket ettirmek üzereyken denizde güçlü bir fırtına belirdi. Sicilya'ya geçmeye çalışan İmparatorun donanması fırtınadan güçlükle kurtulabildi. Donanmanın bir bölümü zarar görünce İmparator, bu fikrinden vazgeçti. Ayrıca Bizans toprakları içinde doğuda Türkler, güneyde Haçlı devletleri, diğer taraftan ise Sırlar ve Macarlar Bizans'ı tehdit ediyorlardı. Bu durumdan haberdar olan İmparator Sicilya'yı arkasında bırakarak kendisini bekleyen sorunlarla uğraşmak üzere buradan ayrıldı⁹⁴.

Bu arada Sicilya Kralı I. William, iki önemli sorunla karşı karşıya kaldı. Bu sorunların ilki, yeni Kral'a karşı bazı adaların ve İfrikiyye topraklarındaki bazı şehirlerin isyan etmeleriydi. Diğerleri ise Bizans İmparatoru Manuel'in Sicilya ve İtalya topraklarındaki hak iddiası ve "Büyük Roma'yı yeniden ihya etme hayalleriydi. Kinnamos, "Historia"sında Sicilya'nın yeni Kralının Bizans İmparatoru ile sorunları çözmek adına, babası II. Roger tarafından Yunan şehirlerinden gasp edilen malları ve insanları iade etmek istediğini; bu nedenle de Bizans İmparatoru'na elçiler

⁹² Khoniates, *a.g.e.*, s. 53-60; Kinnamos, *a.g.e.*, s. 79.

⁹³ İbnü'l-Esir, *a.g.e.*, c. 11, s. 131; Khoniates, *a.g.e.*, s. 67.- Kinnamos, *a.g.e.*, s. 79.

⁹⁴ Khoniates, *a.g.e.*, s. 61; Kinnamos, *a.g.e.*, s. 79.

gönderdiğini yazıyor⁹⁵. I. William'ın durduk yere bunu yapması, kendini veya babasını daha önceki olaylardan dolayı suçlu ilan etmesi ve her şeyden öte Sicilya Krallığı'nı böylece küçük düşürmesi pek sağlıklı bir düşünce gibi durmuyor.

Fakat yeni Kralın karşılaşmış olduğu isyanlar ve toprak kayıplarını göz önüne alırsak, olası bir Bizans tehdidine karşı İmparatorluk sarayına elçiler göndermesi akla daha uygun geliyor. Toprak bütünlüğünün tehlikede olduğu dönemde Bizans ile savaşmak yerine diplomatik ilişkiler içerisinde sorunlarını çözmek daha akıllıca bir yöntemdi. Bu nedenle I. William'ın Bizans sarayına elçi göndermesi Kinnamos'un anlattığı biçimde Kralın basiretsizliğine işaret etmek yerine zekice bir dış politikaya işaret eder. Belli ki Sicilya Kralı, bu yolla Bizans'ın olası bir askeri saldırısının önüne geçmeyi hedefliyordu. Ya da isyanları bastırabilmek adına Bizans tehdidini diplomasi yoluyla oyalayarak vakit kazanmayı düşünüyordu.

I. William'ın hedefleri ne olursa olsun gönderdiği Sicilyalı elçiler Bizans sarayı tarafından kabul edilmediler. İmparator Manuel, hem Sicilya Kralının içinde bulunduğu durumdan kendine fırsat yaratmayı hem de İtalya ve Sicilya topraklarını tekrar geri kazanabileceğini düşünüyordu. Bu nedenle İmparator, kısa süre içerisinde Sicilya Krallığı tarafından ele geçirilen yerlerde Bizans egemenliğini tekrar kurmak için hazırlıklara başladı.

Bizans İmparatoru Manuel, Sicilya üzerine göndereceği donanmanın başına Constantinos Angelos'u tayin etti. Sicilya Krallığı'na hem denizden hem de karadan saldırıyı planlayan Manuel, Angelos'a Lakonia limanında diğer kuvvetlerle birleşmek üzere beklemesini emretmişti. İmparatorun kendisi de kuzeyde beliren Macar tehlikesi nedeniyle Tuna kıyılarına yöneldi. Angelos, burada beklerken Akdeniz'de gezinmekte olan bir Sicilya filosundan haberdar oldu. Aldığı bu haber üzerine İmparator'un emrinin aksine hareket ederek bahsedilen Sicilya filosuna saldırıya geçmek üzere hemen yelken açtı. Angelos, filoyu Sicilya yakınlarına kadar takip ettikten sonra saldırıya geçti. Ancak Sicilya donanmasına göre oldukça az sayıda olan Bizans donanması ağır bir yenilgi aldı. Hatta donanmanın komutanı olan Angelos dahi Sicilyalı Normanlar tarafından esir alındı. Sicilya Kralı bu değerli esiri de tutsak olarak zindana koydurttu⁹⁶. Hiç şüphesiz Bizans için beklenmedik bir gelişme ve önemli bir kayıp olmuştu bu yenilgi. Angelos'un bu maceracı girişimi İmparator'un tüm hazırlıklarını ortaya çıkarttığı gibi planlarının değişmesine ve de saldırısının gecikmesine de neden olmuştu.

⁹⁵ Kinnamos, *a.g.e.*, s. 91.

⁹⁶ Kinnamos, *a.g.e.*, s. 91-93; Khoniates, *a.g.e.*, s. 65

İmparator, bu mücadele öncesi özellikle Alman İmparatorundan destek talebinde bulunmuştu. Bu nedenle İmparatorlukta önemli mevkielerde bulunan ve “sebastos” unvanını taşıyan Mikhail Palaiologos ve İoannes Dukas’ı I. Frederick’e göndermişti. Ancak Frederick, gelen elçilerin tekliflerini reddedip onları geri gönderdi. Bizans İmparatoru, en büyük müttefikinin onu yalnız bırakmasıyla büyük bir hayal kırıklığına uğradı. Manuel’in gönderdiği bu heyet arasında II. Roger tarafından, idarecisi olduğu Gravina şehrinden sürülmüş olan Aleksandros da vardı. Bu heyet dönüş yolunda Bassonville⁹⁷ adında biriyle karşılaştılar. Sicilya Kralı William’ın tahta çıkmasından sonra II. Roger döneminde Apulia bölgesini idare eden Bassonville’nin muhtemeldir ki Sicilya Kralının başvekili olan Maio’nun müdahalesiyle görevindeki rütbesi düşürülmüştü. Bunun üzerine Bassonville, Sicilya Kralı I. William’a karşı bayrak açarak isyan etmişti. Bassonville, İmparatorun elçileri ile anlaşarak Bizans İmparatoru’nun güney İtalya’ya yapacağı çıkarmaya yardım edeceği sözünü verdi. Bunun üzerine elçiler de İmparator Manuel’e bu durumu ilettiler. Böylece Bizanslılar, güney İtalya’ya yapacakları sefer öncesi Bassonville’nin yardımıyla orada kendilerine müttefik buldular⁹⁸. Bizans kuvvetleri, bu bölgede kendilerine ücretli askerler de topladılar. Bunlara ilave olarak İmparatorun adamları, Almanya’dan da savaşçıları türlü bahanelerle ve nedenlerle ikna edip ücret karşılığında bu orduya dâhil etmeyi başarmışlardı. İmparator, İtalya’da kalabilmek adına elinden gelen her şeyi yapıyor, verebileceği her türlü vaadi önermekten çekinmiyordu. Ücretli askerlere ister ödeyebileceği ister ödemeyeceği miktarlar da olsun para teklif etmekten çekinmiyordu⁹⁹.

Bizans komutanları oldukça akıllıca bir taktik izleyerek az sayıdaki ordularını İtalya topraklarında topladıkları ücretli askerlerle veya Sicilya Kralı I. William’a karşı isyan etmiş olan baronlarla ittifak kurmak suretiyle güçlendirmeyi başarmışlardı. İmparator bu kadarıyla yetinmek istemiyordu. Cenevizlilere, Pisahlılara ve elçilerinin ulaşabilecekleri her şehrin idarecilerine, Bizans topraklarında önemli derecede ticari imtiyazlar içeren ittifak antlaşmaları öneriyordu. Manuel, “Büyük Roma”yı yeniden

⁹⁷ Robert de Bassonville, Kral Roger’in kızkardeşi olan Judith’in oğlu idi. Bassonville, Loritello Kontu idi. Bkz. Hugo Falcandus, *The History of the Tyrants of Sicilia, by Hugo Falcandus*, (Translated by G. Loud-Thomas Wiedeman), Manchester, 1998, s. 63.

⁹⁸ Kinnamos, *a.g.e.*, s. 104-107.

⁹⁹ Falcandus, *a.g.e.*, s. 66; Khoniates, *a.g.e.*, s. 66; Heyd, *a.g.e.*, s. 220; Romuald of Salerno, *Chronicon, The History of the Tyrants of Sicilia*, (Translated by G. Loud-Thomas Wiedeman), Manchester, 1998, s. 223.

canlandırma rüyasını gerçekleştirmek adına müttefiklerine Bizans'ı zarara dahi uğratacak içerikte olan birçok imtiyaz tanımış oldu¹⁰⁰.

Constantinos Angelos'un Sicilya Donanmasına karşı yaşattığı denizdeki yenilgiye rağmen 1155 yılının sonbaharında İmparator Manuel, Ankona üzerine bir donanma kuvveti gönderdi. Sicilya Krallığı'ndaki kargaşadan yararlanarak ve de isyancıların yardımıyla Bizans kuvvetleri, güney İtalya'da Apulia bölgesini ele geçirmeyi başardılar. Çok az bir kuvvetle bunu başaran Bizans, uzunca bir süreden sonra güney İtalya'ya tekrar ayak basmanın heyecanına kapılmıştı. Çünkü buradaki baronlar Krala karşı isyan halindeydiler ve Bizans kuvvetleriyle birlikte hareket ediyorlardı. Ankona'dan Tarentuma'a kadar tüm bölge, Bizans egemenliğini kabul etmiş oldu. Böylece "Büyük Roma"nın tekrar canlandırılması için ilk adım atılmıştı¹⁰¹. En azından imparator Manuel böyle düşünüyordu.

Gerçekler ise, Bizans için öyle değildi. İmparator, elde etmiş olduğu bu zaferin geçici olacağını ya görmüyor ya da görmek istemiyordu. Onun düzenlediği bu seferinin daha başında kuzeyde Macarlar, Bizans'a saldırmak için harekete geçmişlerdi. Bizans'ın batıya doğru yönelmesi, onları rahatsız ettiği gibi aynı zamanda Bizans'a saldırmak için de tam zamanı olduğunu düşünüyorlardı¹⁰². Bu gelişmelerden sadece Macarlar değil, Bizans ile müttefik olanlar da rahatsızlık duydular. Rahatsız olanların başında Alman İmparatoru I. Frederich geliyordu. Bizans'ı Sicilya saldırısında yalnız bırakmasından dolayı bu tedirginlik gayet açık bir şekilde anlaşılıyordu. Bu girişimden rahatsız olanlar listesine bir de Venedik'i dâhil etmek lazımdır. Çünkü güney İtalya'ya kim gelirse gelsin burada kalıcı olmak niyetini taşıyorsa, Venedik ile o güne kadar müttefik olup omuz omuza savaşmış dahi olsa, gelecekte potansiyel bir düşman haline gelirdi. Bu nedenle Bizans'ın girişiminden duyduğu tedirginlikten dolayı Venedik de karşı tarafta yer aldı. Sicilya Kralı I. William, böylesine zor bir durum içerisindeyken hiç olmazsa Avrupa tarafından talih az da olsa yüzüne gülmüş oluyordu. En azından Sicilya Krallığı karşısında müttefik olanlar şimdi ayrılığa düşmüş oluyorlar, bu sayede en zor dönemlerini yaşayan Sicilya Krallığı kendisine karşı oluşturulan ittifaktan kurtulmuş oluyordu.

Burada Bizans'ın yanında durup askeri anlamda destek sunan şaşırtıcı bir müttefik bulunuyordu. Bu desteği, Sicilya Normanlarına karşı Bizans'a

¹⁰⁰ Bu imtiyazlar için bkz. Heyd, *a.g.e.*, s. 220-222.

¹⁰¹ Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 355; Edmund Curtis, *Roger of Sicily and the Norman Lower In Italy*, New York, 1912. , s. 428; Heyd, *a.g.e.*, s. 220.

¹⁰² Kinnamos, *a.g.e.*, s. 92.

sunan papalık, İmparator Manuel ile ilginç bir antlaşmaya varmıştı. Bu antlaşmaya göre, Bizans Büyük Roma'yı tekrar canlandırırken Papa da Hıristiyan dünyasının tek lideri oluyordu. Bu gizli pazarlık, aslında daha önceye dayanıyordu. Bizans İmparatoru II. İonnes, Papa II. İnnocent'e gönderdiği mektubunda dünyada iki kılıç olduğunu bunlardan dünyevi olanın kendisinin ruhani olanın ise papa olduğunu yazmıştı. İşte bu düşünceler doğrultusunda Sicilya Normanlarına karşı iki müttefik ortak hareket etmişlerdi¹⁰³. Bu arada Sicilya Kralı ile Papa Adrian arasındaki gerginlik giderek artmıştı. Papa, Sicilya Kralı William'a gönderdiği mektubunda ona Kral olarak değil "Sicilya Lordu" olarak hitap ediyordu¹⁰⁴. Anlaşılan Papa, Bizans İmparatorunun kendisiyle olan yakışlaşmasından ve Papalığı da bir otorite olarak kabullenmesinden oldukça memnun kalmıştı.

Ancak Bizans İmparatoru Manuel'in papayla birlikte kurdukları büyük düşlerin aslında ne kadar ortada kaldığı Sicilya Kralı William'ın gücünü topladıktan sonra 28 Mayıs 1156'da İtalya'da Birindisi üzerinden saldırıya geçmesiyle anlaşılacaktı. William, Sicilya Krallığı için çok önemli olan bu toprakları Bizans'a terk etmeyi elbette ki istemiyordu. Birindisi'de karşı karşıya gelen Sicilya Normanları ile Bizans kuvvetleri büyük bir mücadeleye girdilerse de, Normanlar, Bizans kuvvetlerini ağır bir yenilgiye uğratmayı başardılar. Bu zaferin ardından Kral William, Bizans'ın işgal ettiği tüm güney İtalya topraklarını yoğun bir mücadeleyle tekrar geri almaya başladı.

Bizans, bu dönemde her açıdan oldukça yıpranmış bir durumdaydı. Bizans, topraklarına karşı nereden geleceği belli olmayan saldırılar karşısında ne yapacağını bilemiyordu. İmparatorluk, Haçlı seferleriyle birlikte hem müttefik hem de dindaşlarından oluşan düşmanlar da edinmişti. Ayrıca Bizans kuvvetlerinin Sicilya Krallığı'nın henüz güçlü olan birlikleri karşısında dayanması çok zordu. Zira Sicilya Norman kuvvetlerinde ağır süvari birlikleri bulunuyordu. Bu birlikler genel olarak zırhlı ve kuşandıkları silahlar bakımından Bizans birliklerinden çok daha üstün Norman Şövalyelerinden oluşuyordu¹⁰⁵.

Sicilya ordularının komutası Kralın başvekili Maio'nun elindeydi. Maio'nun, Bizans kuvvetlerini yenmeye başlamasıyla birlikte Kral'a (aslında Maio'ya karşı isyan etmişlerdi.) karşı isyan eden baronlar da birer birer teslim olmaya başladılar. Bizans'ın başarısız olacağı onlar tarafından da artık anlaşılıyordu. Bunun yanı sıra Bizans ordusunun yerli halka karşı yağmaya

¹⁰³ Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 356.

¹⁰⁴ Romuald, *a.g.e.*, s. 222.

¹⁰⁵ Kinnamos, *a.g.e.*, s. 112-113; Curtis, *a.g.e.*, s. 428.

girişmeleri ve karşı koyanlara katliam uygulamaları bölge halkının tepkisiyle karşılaştı. Daha önce de belirttiğimiz gibi, Bizanslı komutanlar ordularını güçlendirmek için pek çok ücretli asker toplamışlardı. Bunların arasında pek çok farklı milletten topluluklar vardı. Bunlardan Almanlar, İskitler ve Macarlar ilk akla gelenlerdir. Ayrıca Bizans'ın aleyhinde birçok gelişmeler yaşanmaya başlamıştı. Sicilyalılar tarafından esir edilen bazı Bizanslı soylular ve komutanlar, Sicilya Kralı'na özgürlüklerini geri almak düşüncesiyle ya da işkenceler sonucunda bu mücadelede yardım etmişlerdi¹⁰⁶.

Güney İtalya'da süren savaşlar ve mücadeleler neticesinde kazanan taraf Sicilya Normanları oldu. Fakat bu savaş her iki tarafı da oldukça yıpratmışa benziyor. Çünkü 1158 yılında karşılıklı olarak barış görüşmeleri yapılmaya başlandı. Üstelik barış sağlanması için Papa da aracılık yapıyordu¹⁰⁷. Bizans ile barış görüşmelerini Sicilya Kralı adına Maio yürütüyordu. Bununla beraber Maio, Papa ile temasa geçip tekrar Kral'ı tanımasını ve barış için arabuluculuk yapmasını sağlamıştı¹⁰⁸.

Bu gelişmeler olurken Sicilya Kralı William ile Bizans İmparatoru Manuel arasında antlaşma şartlarını belirlemek üzere karşılıklı yazışmalar gerçekleşti. Bu yazışmalar arasındaki mektuplardan birinde belki de sonucunda Sicilya Kralı William, İmparatora şöyle sesleniyordu: *“Toprağımıza ayak basan sizler için barış şartlarını kabul etmek şerefsizlik değildir; hayır aksine ziyadesiyle şanlıdır. Esir ettiğimiz Romalıları derhal geri alacaksınız. Kaderin bu mümtaz kişileri bize teslim ettiğinden dolayı bize daha fazla kızmamalısınız. Savaşan bir insan için düşmanlarına karşı harekete geçmek ayıp değildir. Şimdi haklı bir sebepten dolayı bize savaş açtınız: Euboea konusundaki hatamızdan dolayı. Bunun için de siz, dediğimiz gibi, aşırı şekilde karşılıkta bulundunuz. Eğer sizin ülkenize yaptıklarımızdan dolayı bizi cezalandırmak kararında idiyerseniz, biz de siz Majestelerine özürlerimizi sunduk. Fakat sürekli olarak bizim ırkımıza karşı savaşırsanız, bunun insanî kurallara uyup uymadığını düşünmeniz mantıklı olur. Çünkü savaşları sebepleri ile değerlendirip ölçmek insanîdir ve biri de diyebilir ki daha da ileri gitmek hayvanîdir. Ama biz böyle söylemeyeceğiz. Biz istiyoruz ki, gelin bir anlaşma yapın ve savaşı bitirin.”*¹⁰⁹.

¹⁰⁶ Kinnamos, *a.g.e.*, s. 126.

¹⁰⁷ Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 357.

¹⁰⁸ Khoniates, *a.g.e.*, s. 66; Curtis, *a.g.e.*, s. 428.

¹⁰⁹ Kinnamos, *a.g.e.*, s. 128. Bu mektubun naklinde Kinnamos, Bizans adına biraz abartılı yazmış olabilir. Ancak yine de metnin geneline bakıldığında Sicilya Kralı'nın avantajlı taraf olduğu görülmektedir.

Aslında yukarıdaki metinden gayet açık bir şekilde, her ne kadar Sicilya Kralı galip olsa da, bu savaştan başka devam eden ciddi sorunları olan iki idarecinin varlığı anlaşılıyor. Bizans güneyden, kuzeyden, doğudan ve batıdan hep baskı ve saldırılarla boğuşmak durumundaydı. Sicilya Kralı ise; isyan etmiş baronlarını yeniden itaat altına almanın çabası içindeydi.

Bu esnada güneyde Sicilya Krallığı'nın İfrikiyye topraklarında da isyanlar baş göstermişti. Muvahhidler, bazı yerleri ele geçirmeye başlamışlardı. Bu nedenle Sicilya Kralı için bu savaşı sürdürmenin bir anlamı yoktu. Ayrıca İtalya'daki topraklarını zaten Bizans'tan geri almıştı. İşte bu şartlar altında Bizans ile Sicilya Krallığı arasında bir antlaşma yapıldı (1158)¹¹⁰. Bu barış antlaşmasından sonra Bizans ile Sicilya Krallığı arasındaki husumet uzunca bir süreliğine sonlanmış oldu. Yaklaşık otuz yıl boyunca iki devlet arasında askeri anlamda her hangi bir sürtüşme meydana gelmedi. Bu arada Bizans İmparatoru ile Sicilya Kralı arasındaki bu antlaşma gereğince bir de ittifak doğmuştu. Kral I. William'a karşı isyan eden ve kral olmak isteyen II. Roger'in gayri meşru oğlu ve dolayısıyla da Kral'ın üvey kardeşi olan Taranto prensi Simon, bu konuda desteğini almak için İmparator Manuel'e başvurmuştu. Ancak İmparator, I. William ile yapmış olduğu antlaşmaya sadık kalarak isyancı Simon'u huzuruna kabul dahi etmedi¹¹¹. Bu da bize Sicilya Krallığı ile Bizans arasında sağlam bir güvene dayalı bir ilişki doğduğunu göstermektedir. İmparator belki de geçmişteki olaylardan bir ders çıkarmıştı ve artık Bizans'ı yeni maceralara sürüklemek istemiyordu. Veya daha önce savaştığı ve bu savaş sonucunda antlaşmay yaptığı I. William'a vermiş olduğu sözlerin samimiyetle arkasında duruyordu.

Her iki anlamda da netice, Bizans ile Sicilya Krallığı arasındaki barışın devam ettirildiğini göstermektedir. Bu sırada İmparator, kendine güvenilir müttefikler bulma arayışına devam ediyordu. Bizans sarayı bu konuda hem geleneksel hem de diplomatik yöntemleri kullanmaktan geri durmuyordu. İmparator Manuel'in evlilik çağına ulaşmış güzel bir de kızı vardı. İmparator, kızını evlendirmek için genç ve henüz evlenmemiş bir hükümdar arıyordu. Bu sayede İmparator, evlilik yoluyla kuracağı ilişkiyle birincil derecede yakınlık sağlamış olarak doğal bir müttefik de edinmiş olacaktı. Öyle anlaşılıyor ki Simon'un destek almak umuduyla geldiği Bizans İmparatoru'na genç yeğenin Sicilya tahtına geçtiğini de haber vererek onun zihninde bir damat adayı fikrini oluşturmuştu. Bu nedenle Bizans

¹¹⁰ Khoniates, *a.g.e.*, s. 66; Kinnamos, *a.g.e.*, s. 128; Ostrogorsky, *a.g.e.*, s. 357; Curtis, *a.g.e.*, s. 428.

¹¹¹ Kinnamos, *a.g.e.*, s. 128.

İmparatoru, Sicilya Sarayı'na bir heyet gönderdi. Hem Simon'un bu girişimini haber verip Sicilya Krallığı'nın dostluğunu kazanmak hem de yeni Kral ile devam eden barışı yenilemek için gönderilen bu heyet, İmparatorun kızıyla genç Sicilya Kralı II. William'ın evlendirilmesi konusunu Norman sarayına ilettiler. Bu olumlu yaklaşımlar içerisinde Bizans ile Sicilya Krallığı arasında bir süre sık sık elçi heyetleri iyi niyetleriyle karşılıklı gidip geldiler. İki devlet arasında sıcak ve iyi bir ilişki yakalanmıştı. Sicilya Krallığı, bu konuda oldukça istekli davrandı. Ayrıca Sicilya Kralı bu konuda neden istekli olmasın ki? Zira en eski ve güçlü düşmanlarının başında gelen Bizans sarayı ile akrabalık bağının kurulması her açıdan Sicilya Krallığı için ele geçmez bir fırsat sayılırdı. Fakat karşılıklı gidip gelmelerin neticesinde bu evlilik gerçekleşmedi¹¹². Yine de Bizans ile iyi ilişkiler devam ettiği gibi yeni bir dostluk ve barış antlaşması yapıldı¹¹³.

Sonuç olarak Bizans, 12. yüzyıl ile birlikte artık giderek sınırları sürekli olarak daralan ve nihai sona doğru yol alan bir devlet görüntüsü çizmeye başlamıştı. Büyük Roma'yı canlandırmak bir yana kendini korumaktan aciz bir hale gelmiş bulunuyordu. Dolayısıyla bu düşünceden vazgeçmek zorunda kalan Bizans İmparatorluğu İtalya ve Sicilya ile ilişkilerini tarihin akışına bırakmaktan başka bir seçeneği kalmamıştı. Ancak Bizans İmparatorluğu, kendini her dönemde Büyük Roma'nın mirasçısı ve ondan geriye kalan bakiye bir devlet olarak algılamayı sürdürmüştü. Fakat 11 ve 12. Yüzyıllardaki istilalar ve akınlar Bizans'ı askeri açıdan oldukça zayıflatmış durumdaydı. Bu nedenle özellikle İmparator Manuel ile birlikte "Büyük Roma"yı yeniden canlandırma hayalleri sona ermiş oldu. Ama her şeye rağmen Bizans İtalya ve Sicilya üzerinde egemenliğini uzun süreli sağlamamış olsa da, ele aldığımız dönem içinde ve sonrasında bölgede kültürel olarak varlığını sürdürmeyi devam ettirmiştir.

---

¹¹² Khoniates, *a.g.e.*, s. 118; Romuald, *a.g.e.*, s. 239-240. Bizans İmparatoru Manuel, başlangıçta bu evlilik için oldukça istekliydi. Hatta bu fikri ortaya atan dahi kendisiyken nasıl oldu da bu karardan vazgeçti? Bunun özel sebepleri kendilerinde saklı kalmak kaydıyla bize göre; siyasi sebepleri vardır. Geline nokta ne olursa olsun Sicilya Krallığı, eski gücünden uzak bir durumdaydı. Ayrıca Kral II. William da oldukça gençti ve geleceği henüz garanti değildi. Bu esnada genç kral daha Krallığın idaresini bile ele almış değildi. Bu bakımdan İmparator Manuel için çok da cazip bir damat adayı olmadığı anlaşılıyor. Eğer biricik kızına siyasi bir evlilik yaptırtacaksa damadının İmparator Manuel ve Bizans için daha güçlü bir müttefik olması muhtemel biri olmalıydı. Bize göre İmparator bu düşünceler içerisinde hareket etmişti.

¹¹³ Romuald, *a.g.e.*, s. 240.

BİBLİYOGRAFYA

- AHMAD, Aziz, *A History Of İslamic Sicily*, Edinburgh, 1975.
- ALTAN, Ebru, *II. Haçlı Seferi*, Ankara, 2003.
- ALTAN, İbrahim, “Kelbiler”, *İA, TDV*, c. 25, Ankara, 2002, s. 206-207.
- AMARİ, Michele, *Storia di Musulmani di Sicilia*, Catania, 1933.
- ARCHİBALD, R., *Naval Trade and Power*, New Jersey, 1951.
- BAZANCOURT, Le Baron, *Histoire de la Sicilia Sous la Domination des Normands*, Paris, 1846.
- CRAWFORD, Francis Marion, *The Rulers of the South (Sicily, Calabria, Malta)*, New York, 1901.
- CURTİS, Edmund, *Roger of Sicily and the Norman Lower İn İtaly*, New York, 1912.
- ÇELİK, Aydın, *Kuruluş Dönemi Fatımiler Devleti*, Ankara, 2007.
- DURANT, Will, *İslam Medeniyeti*, (Çev. Orhan Bahaeddin), İstanbul, 1989.
- el-BELAZURİ, Ahmet b. Yahya b. Cabir b. Davud , *Fütuhu'l-Büldân*, (Çev. Mustafa Fayda), Ankara, 1999, s. 337.
- FALCANDUS, Hugo, *The History Of the Tyrants of Sicily by Hugo Falcandus*, (Translated by G. Loud-Thomas Wiedemann), Manchester, 1998.
- FİŞHER, H.A.L, *A History of Europe*, London, 1930.
- GİBBON, Edward, *Bizans Tarihi: Roma İmparatorluğunun Gerileyiş ve Çöküş Tarihi*, c. 5, (Çev. Asım Baltacıgil), İstanbul, 1995.
- GRANARA, W., “Sicily, İslamic Law in”, *The Oxford İnternational Encyclopedia of Legal History*, vol. V, (Ed. by Stanley N. Kartz), New York, 2009, s. 239-240.
- GRASSİ, Vincenzo, “ Sirakusa”, *Encyclopedia of İslâm*, vol. IX, 1990, s. 159-160.
- GRUNEBaum, G.E. Von, *The Classical İslam*, New Jersey, 2009.
- HALDON, John, *Bizans Tarihi Atlası*, (Çev. Ali Özdamar), İstanbul, 2007.
- HASKİNS, Charles Homer, *The Normans in European History*, Cambridge, 1915.
- HEYD, William, *Yakın-Doğu Ticaret Tarihi*, (Çev. Enver Ziya Karal), Ankara, 2000.
- İŞILTAN, Fikret, “ Sicilya”, *İA, MEB*, c. 10, İstanbul, 1988.

- İBN HALDUN, Ebu Zeyd Abdurrahman b. Muhammed, *Mukaddime*, (Çev. Zakir Kadiri Ungan), İstanbul, 1989.
- İBNÜ'L-ESİR, İzzeddin Ali B. Muhammed, *el-Kâmil fi't-Târih, İslâm Tarihi*, c. 7-12, (Çev. Abdülkerim Özaydın-Ahmet Ağırakça), İstanbul, 1986.
- KHONIATES, Niketas, *Historia (İonnes ve Manuel Devirleri)*, (Çev. Fikret Işıltan), Ankara, 1995.
- KINNAMOS, İonnes, *Historia*, (Haz. Işın Demirkent), Ankara, 2001.
- KOMNENA; Anna, *Alexiad*, (Çev. Bilge Umar), İstanbul, 1996.
- LOUD, G.A., "Sicily, Kingdom of", *The Crusades Encyclopedia*, (Ed. Alan V. Murray), California, 2006, s.1104-1105.
- LOUD, G.A., "Sicily in The Twelve Century", *Cambridge Medieval History*, vol. 4-2, Cambridge, 2008, s. 441-474.
- MİRANDA, Ambroxio Huici, "The Iberian Peninsula and Sicily", *The Cambridge History of İslam*, vol. 2A, (Ed. by D.M. Holts-K.S. Ann- B. Lewis), Cambridge, 2008, s. 406-439.
- MORENO, Martino Mario, "Sicily'da Müslümanlar", (Çev. Abdülhalik Bakır-Aydın Çelik), *Orta Doğu Araştırmaları Dergisi*, Ocak 2007, c. V, s. 1, Elazığ, 2007, s. 165-229.
- NORMAN, Daniel, *The Arabs and Medieval Europe*, London, 1973.
- OSTROGOSKY, Georg, *Bizans Devleti Tarihi*, (Çev. Fikret Işıltan), Ankara, 2011.
- ÖZAYDIN, Abdülkerim, "Ağlebiler", *İA, TDV*, c. 1, İstanbul, 1988, s. 475-478.
- ÖZTUNA, Yılmaz, *Devletler ve Hanedanlar*, 1, 3., ve 5. Ciltler, Ankara, 2005.
- PİRENNE, Henri, *Ortaçağ Kentleri-Kökenleri ve Ticaretin Canlanması*, (Çev. Şadan Karadeniz), İstanbul, 1991.
- PRYOR, John H., *Akdeniz'de Coğrafya, Teknoloji ve Savaş*, (Çev. Füsün Tayanç-Tunç Tayanç), İstanbul, 2004.
- ROMUALD OF SALERNOR, *Chronicon, The History of The Tyrants of Sicily*, (Translated by. G. Loud-Thomas Wiedemann), Manchester, 1998.
- RUNCİMAN, Steven, *Haçlı Seferleri Tarihi*, c. I-III, (Çev. Fikret Işıltan), Ankara, 1992.
- SAVELLİ, A., *İtalya Tarihi*, (Çev. Galip Kemal Söylemezoğlu), İstanbul, 1940.

ŞAHİN, Seyhun, *VI. ve VII. Yüzyıllarda Kıbrıs*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Elazığ, 2006.

ŞAKİROĞLU, Mahmut, “Sicilya”, *İA, TDV*, c. 37, İstanbul, 2009, s. 138-139.

TANİLLİ, Server, *Yüzyılların Gerçeği ve Mirası*, c. II, İstanbul, 2003.

THEOPHANES, *The Chronicle of Theophanes*, (Translated by H. Turtledove), Philadelphia, 1982, s. 47.

TRİANİ, R., “ Sıkilliya, History on Culture”, *Encyclopedia of İslam*, vol. IX, Leiden, 1996, s. 582-589.

TURAN, Şerafettin, *Türkiye-İtalya İlişkileri*, c. I, Ankara, 2000.

UDOVİCTH, A.L., “ İslamic Sicily”, *Dictionary of the Middle Ages*, (Ed. by Joseph R. Strayer), vol. XI, New York, 1989, s. 261-263.

VASİLİEV, A.A., *Bizans İmparatorluğu Tarihi*, c. I, (Çev. A. Müfid Mansel), Ankara, 1943.

WYRTZEN, Johnothan David, “ Aglabids”, *Medieval İslamic Civilization, An Encyclopedia*, vol. I, (Ed. by Josef W. Meri), New York, 2006, s. 19- 20.

YAKUT el-HAMAVİ, Şeyh Şihabeddin Ebu Abdullah Yakût Abdullah er-Rumî el-Bağdadî, *Mu'cemu'l-Buldân*, (Biblioteca Arabo-Sicula, M. Amari), Lipsia, 1857.